

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2018-2019

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Iva Lešetická

**Postavení, život a problémy občanů Ukrajiny
s legálním pobytem na území České republiky**

Praha 2019

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Eduard Entler, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY
PRAGUE

BACHELOR COMBINED STUDIES
2018-2019

BACHELOR THESIS THESIS

Iva Lešetická

Status, life and problems of Ukrainian residents
in the Czech Republic

Prague 2019

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
PhDr. Eduard Entler, CSc.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne.....

Iva Lešetická

Vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Eduardovi Entlerovi, CSc. za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích této bakalářské práce.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá tématem postavení, života a problémů občanů Ukrajiny s legálním pobytem na území České republiky. Výzkum se soustředí na vliv získání občanství na kvalitu života Ukrajinců v České republice. K výzkumu je použit kvantitativní přístup, v rámci něhož je realizováno dotazníkové šetření. K analýze bylo využito celkem 127 dotazníků. Výsledky výzkumu ukázaly, že respondenti očekávají silnou pozitivní změnu ve zkvalitnění svého života.

Klíčová slova

cizinci, integrační proces, kvalita života, migrace, občanství, Ukrajinci

Annotation

This bachelor thesis explores the question how gaining citizenship status is perceived by Ukrainians with legal residence in the Czech Republic. This thesis addresses the status, life and general problems of citizens of Ukraine with legal residence in the Czech Republic. The main focus of this thesis is to assess the impact of the citizenship status on the lives of Ukrainians living in the Czech Republic. This is achieved by applying quantitative approach via conducting questionnaire survey among Ukrainian residents (127 in total). The results showed that respondents expect a strong positive change in their wellbeing.

Keywords

citizenship, foreigners, integration process, migration, naturalization, quality of life, Ukrainians

OBSAH

ÚVOD.....	9
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1.1 Migrace v České republice	12
1.1.1 Typy migrace.....	12
1.1.2 Legální úprava migrace v České republice.....	13
1.2 Postavení cizinců v České republice	17
1.2.1 Proces integrace cizinců do společnosti	17
1.2.2 Integrovaný proces v České republice	18
1.3 Státní občanství České republiky.....	19
1.3.1 Udělování občanství České republiky.....	20
1.3.2 Podmínky pro získání českého občanství	21
1.4 Kvalita života	23
1.5 Postavení, život a problémy občanů Ukrajiny v České republice.....	25
1.5.1 Postavení občanů Ukrajiny v České republice	26
1.5.2 Život občanů Ukrajiny v České republice	27
1.5.3 Problémy občanů Ukrajiny v České republice	27
2 PRAKTICKÁ ČÁST	30
2.1 Strategie a metody výzkumu.....	30
2.1.1 Kvantitativní výzkum	30
2.1.2 Výběr respondentů.....	31
2.1.3 Dotazníkové šetření.....	31
2.1.4 Analýza a vyhodnocení dat	33
2.1.5 Limity výzkumu	34
2.2 Výsledky dotazníkového šetření	35
2.2.1 Kvalita života dle občanství.....	36
2.2.2 Kvalita života dle druhu pobytu na území České republiky.....	37
2.2.3 Kvalita života dle věku respondentů	39
2.2.4 Kvalita života dle délky pobytu na území České republiky	41
2.2.5 Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů.....	43
2.2.6 Kvalita života dle účelu pobytu na území České republiky.....	46
2.2.7 Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka.....	48

2.3 Vyhodnocení výzkumu	51
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	58
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	64
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK	65
SEZNAM PŘÍLOH.....	67

ÚVOD

Téma migrace a integrace cizinců, nejen v České republice, nabývá stále větší politické a společenské důležitosti a dotýká se všech aspektů života nejen samotných cizinců, ale díky politizaci a sekuritizaci tématu také všech občanů České republiky. Tématem bakalářské práce je *Postavení, život a problémy občanů Ukrajiny s legálním pobytem na území České republiky*.

Díky tomu, že autorka této práce je, díky svému dlouholetému působení na Odboru azylové a migrační politiky, každodenně v kontaktu s cizinci a vnímá problémy a překážky, kterým v rámci pobytu u nás čelí, rozhodla se zabývat zejména výzkumem vlivu získání českého státního občanství Ukrajinců dlouhodobě žijících v ČR na jejich postavení, život a problémy. Z hlediska práva a koncepce integrační politiky ČR je právě dosažení státního občanství z hlediska státu považováno za nejvyšší stupeň integrace do společnosti a zároveň je tedy významným krokem ke změně sociálního statutu a řady jiných aspektů života cizince na našem území. Jak napovídají výzkumy, téma občanství je klíčovým aspektem ke zlepšení kvality života díky naplnění konceptu „plnohodnotného občana“ (Sokačová 2013: 31).

K naplnění tématu práce, tedy autorka využije měření kvality života Ukrajinců, žijících na našem území, a to celkem v 11 kategoriích. Autorka této bakalářské práce si klade za cíl zhodnotit hypotézu: *Nabytí českého občanství má významný vliv na zlepšení kvality života pro cizince původem z Ukrajiny s legálním pobytem na území České republiky*.

Struktura práce bude reflektovat její cíl a bude zahrnovat v první části teoretická východiska, kde se autorka bude věnovat klíčovým pojmům bakalářské práce, a to pojmům migrace, integrace, získávání občanství a kvalita života. Součástí bude také část, která přiblíží postavení, život a problémy Ukrajinců žijících v ČR.

V druhé části práce se bude autorka věnovat praktické části výzkumu. V první řadě bude popsán přístup a metody předloženého

výzkumu. Autorka se rozhodla pro kvantitativní výzkum, který bude využívat především dotazníkové šetření. V rámci praktické části proběhne prezentace, analýza a interpretace dat. Cílem analýzy a zároveň závěrem práce bude vyhodnocení uvedené hypotézy.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Tématem práce je *postavení, život a problémy občanů Ukrajiny s legálním pobytem na území České republiky*.

Pojem *postavení* v této práci vychází z pojetí Šanderové (2000), která jej označuje jako sociální status (sociální postavení člověka) ve struktuře společnosti, ve které žije. V rámci této práce bude autorka používat tento pojem ve vztahu ke skupině cizinců původem z Ukrajiny, kteří žijí na území ČR, a to ve smyslu vymezení jejich práv a povinností, ale i očekávání a problémů, kterým čelí z podstaty svého statutu, ve srovnání s českými občany.

V návaznosti na postavení nebude ani pojem *život* chápán pouze jako protiklad smrti neboli samotný stav biologické existence, ale jako komplexní pojem, který zahrnuje projevy jako rodinný život, společenský život, pracovní život či život citový (Gurková 2011).

Posledním základním pojmem, kterému se výzkum věnuje, jsou problémy občanů Ukrajiny s legálním pobytem u nás. V tomto případě bude autorka vycházet z hlavních problémů integrace cizinců u nás, které ve své práci definovali Vavrečková a Baštýř (2010). Mezi ně patří: jazyková bariéra cizinců, zaměstnávání cizinců, bytová situace cizinců a zdravotní péče pro cizince.

V této části práce bude autorka prezentovat témata, která jsou důležitá pro celý výzkum a navazují na téma práce. Jednat se bude zejména o pojmy *migrace*, její typologii, *integrace* cizinců v ČR s důrazem na občany Ukrajiny u nás žijících, udělování českého státního *občanství*. S výší *postavení* (výší sociálního statutu), *uspokojivým životem* a eliminací *problémů* cizinců na našem území velmi úzce souvisí i kvalita jejich života, kterou bude autorka také definovat v rámci této části práce. Poslední část teoretické části se bude zabývat o konkrétní *postavení, život a problémy* občanů Ukrajiny na našem území.

1.1 Migrace v České republice

Pojem *migrace* bude v této práci chápán jako prostorové přesouvání nebo přemísťování osob nebo skupin přes hranice jiného státu. Migrantem bude pro účely výzkumu tedy jedinec, který se rozhodl přemístit se na jiné území mimo svůj domovský stát (MV 2016).

1.1.1 Typy migrace

Typy migrace rozdělujeme podle toho, kde se proces stěhování odehrává. Pokud se proces odehrává v rámci jednoho státu, jedná se o migraci *vnitřní*. Překročením mezinárodně uznávaných hranic jde o migraci *mezinárodní*. Rozeznáváme ji také jako emigraci (vystěhování) a imigraci (přistěhování) (META 2019).

Dalšími typy jsou migrace *dobrovolná* a *nedobrovolná* (vynucená). Dobrovolnou migraci si z podstaty rozhoduje jedinec svobodně a bez donucení třetí stranou. Tento typ souvisí převážně s dobrovolným odchodem za účelem studia, pro sloučení nebo třeba zabezpečení rodiny. V případě posledního důvodu se jedná o migraci ekonomickou neboli pracovní. Tento typ je nejrozšířenějším typem migrace. Opakem je migrace nedobrovolná, neboli vynucená, kterou si jedinec nemůže rozhodnout sám ze své svobodné vůle, ale je jinou mocí donucen opustit svůj domov, bydliště, a to z důvodů perzekuce z náboženských a politických důvodů, pro záchranu svého vlastního zdraví, často i života svých blízkých (META 2019).

V rámci migračního procesu můžeme rozeznávat dva základní charakteristiky migrace: tzv. *cirkulační* migraci, tj. migrace ekonomicky aktivních aktérů, kteří hledají zejména dočasné zlepšení osobní či rodinné ekonomické situace (Zelinsky 1971, Drbohlav, 2015) a migraci *dlouhodobou* (trvalou) za účelem usazení se a integrace na území cílové země. Nutné je podotknout, že často i případ cirkulační migrace může velmi rychle transformovat do dlouhodobějšího procesu, zvláště v případech, kdy hostitelská země nabízí příhodné (zejména legislativní) podmínky pro integraci, či naopak systematicky eliminuje možnost

častějších návratů (např. díky ztíženým podmínkám k návratům k rodinám apod.) (Hugo 1975, 1978, MV 2018).

Posledním základním rozdělením je migrace *nelegální* a *legální*. Nelegální migrace je velkým globálním problémem. Do cílové země vstupují a pobývají zde cizinci bez řádného pobytového oprávnění. Cílová země nad nimi nemá žádnou kontrolu, mnozí z nich si později po vstupu žádají o mezinárodní ochranu. Podáním žádosti o mezinárodní ochranu je jejich vstup na území hostitelské země legalizován a cizinci přecházejí do kategorie legálních migrantů. Toto však není pravidlem. Nelegální migrace je provázána sítěmi převaděčů, kteří bývají součástí organizovaného zločinu ve formě obchodu s lidmi (MV 2018a). Legální migrace představuje proces řízený státem. Česká republika imigraci reguluje prostřednictvím vízových a pobytových oprávnění, dále může na svém území kontrolovat v mezích evropského práva pracovní migraci pro potřeby domácího pracovního trhu (MV 2018a).

1.1.2 Legální úprava migrace v České republice

V ČR je legální migrace upravena zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů (dále také jen ZPC). ZPC obecně (v návaznosti na přímo použitelný předpis EU) upravuje podmínky vstupu cizince na území ČR, vycestování cizince z území ČR, určuje podmínky k povolení pobytu cizince na území a vymezuje působnost orgánů správního řízení, vztahujícím se k pobytu na našem území (Policie ČR, Ministerstva vnitra a Ministerstva zahraničních věcí). Tento zákon prošel několika novelizacemi, poslední proběhla v roce 2017 s účinností od 15. 8. 2017¹.

Jako cizince ZPC definuje fyzickou osobu, která není státním občanem ČR, včetně občana některého ze států Evropské Unie (dále pouze EU). Zákon upravuje postavení celkem tří skupin cizinců: občanů EU, rodinných příslušníků občanů EU a občanů tzv. třetích zemí.

¹ V současné době (ke dni 16. 2. 2019) je předložena k projednání v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR další novela zákona o pobytu cizinců na území ČR – EU, která by dle předpokladu měla být platná během roku 2019 (pozn. autorky).

Občanem EU je dle ZPC občan Belgie, Bulharska, České republiky, Dánska, Estonska, Finska, Francie, Chorvatska, Irska, Itálie, Kypru, Litvy, Lotyšska, Lucemburska, Maďarska, Malty, Německa, Nizozemska, Polska, Portugalska, Rakouska, Rumunska, Řecka, Slovenska, Slovinska, Spojeného království Velké Británie a Severního Irska, Španělska a Švédska. Za občany EU jsou považováni a nabývají podobných práv také občané Islandu, Lichtenštejska, Norska a Švýcarska, a to na základě mezinárodní smlouvy, která byla sjednána s EU, z níž vyplývá takovému cizinci právo na volný pohyb rovnocenné právu občana EU, nebo občana státu, který je vázán Dohodou o Evropském hospodářském prostoru.

Obdobných práv nabývají také rodinní příslušníci občanů EU. Za rodinného příslušníka ZPC považuje cizince, který je buď manžel nebo registrovaný partner, rodič², potomek mladší 21 let nebo takový potomek manžela občana EU, potomek nebo předek anebo potomek nebo předek manžela občana EU³ nebo i jinak příbuzný, pokud splňuje podmínky dle § 15a⁴.

Třetí skupinou cizinců, které ZPC odlišuje, jsou cizinci z tzv. třetích zemí. Do této skupiny spadají všichni občané těch zemí, které nejsou součástí EU a zároveň se nejedná o občany Islandu, Lichtenštejska, Norska a Švýcarska.

ZPC upravuje podmínky pro celkem čtyři druhy pobytů opravňujících cizince k legálnímu pobytu na území ČR. Jedná se o přechodný pobyt, dlouhodobé vízum, dlouhodobý pobyt a trvalý pobyt.

² Status rodinné příslušníka se aplikuje v případě, že jde o občana EU mladšího 21 let, o kterého skutečně pečuje.

³ Status rodinné příslušníka se aplikuje, pokud se prokáže, že jde o cizince, který je z důvodu uspokojování svých základních potřeb závislý na výživě nebo jiné nutné péči poskytované občanem EU nebo jeho manželem, nebo byl na této výživě nebo jiné nutné péči závislý bezprostředně před vstupem na území ve státě, jehož je občanem, nebo ve státě, ve kterém měl povolen pobyt.

⁴ Pokud je cizinec jinak příbuzný musí cizinec splnit dle § 15a odst. 2 následující podmínky: ve státě, jehož je občanem; nebo ve státě, ve kterém měl povolen pobyt, žil před vstupem na území s občanem EU ve společné domácnosti nebo je z důvodu uspokojování svých základních potřeb závislý na výživě nebo jiné nutné péči poskytované občanem EU, nebo byl na této výživě nebo jiné nutné péči závislý bezprostředně před vstupem na území ve státě, jehož je občanem nebo ve státě, ve kterém měl povolen pobyt; nebo se o sebe z vážných zdravotních důvodů nedokáže sám postarat bez osobní péče občana EU; nebo má s občanem EU trvalý partnerský vztah, který není manželstvím a žije s ním ve společné domácnosti.

Prvním pobytovým oprávněním je tzv. *přechodný pobyt*. Ten může mít dle ZPC dvě formy. Pro občany třetí země jde o pobyt na bezvízový styk. Občanům EU, či jeho rodinnému příslušníkovi, může být udělen jako oprávnění k pobytu na území. V tomto případě se jedná o oprávnění k pobytu, které je vydané cizinci, který má v úmyslu pobývat na území ČR déle než tři měsíce. Potvrzení o přechodném pobytu není pro občana EU nutnou podmínkou k pobytu na území ČR, vydává se čistě na základě žádosti samotného cizince.

Dlouhodobé vízum je druhem pobytového oprávnění, které se vydá takovému cizinci ze třetí země, jehož účel pobytu na území trvá déle než tři měsíce, ale ne déle než jeden rok. O tento druh pobytového oprávnění může cizinec požádat na zastupitelském úřadě ČR⁵. Cizinec ze třetí země obdrží toto oprávnění v případě, že doloží plnění účelu studia, zaměstnání, podnikání, rodinného, pozvání nebo kulturního či strpění na území.

O *dlouhodobý pobyt* na území ČR je oprávněn požádat cizinec ze třetí země na zastupitelském úřadě ČR (za stejných podmínek jako u dlouhodobého víza) nebo může žádost podat přímo na území ČR, a to u Ministerstva vnitra (dále pouze MV). V takovém případě však může žádost podat pouze cizinec ze třetí země, který na území pobývá na základě platného dlouhodobého víza. Cizinci je uděleno oprávnění k dlouhodobému pobytu, trvá-li účel pobytu déle než jeden rok.⁶ Oprávnění je vystaveno na dobu trvání účelu v maximální délce dvou let. Výjimku tvoří případy zkrácení pobytu dle doloženého zdravotního pojištění (není doloženo na celé dva roky), či pobyt za účelem sloučení rodiny, kdy nositelem sloučení je cizinec s trvalým pobytem. V takovém případě může cizinec slučující se při opakované žádosti a doložení všech náležitostí v patřičné délce obdržet povolení k pobytu až na pět let. Účelem dlouhodobého pobytu na území ČR dle ZPC může být: studium,

⁵ Žádost o dlouhodobé vízum může podat občan třetí země pouze na zastupitelském úřadu ve státu, kterého je občanem (nebo který mu vydal cestovní doklad), nebo v zemi, kde oprávněn k dlouhodobému nebo trvalému pobytu. Výjimku tvoří ti cizinci, jejichž země je uvedena v seznamu zemí, jejichž občané jsou oprávněni žádat kdekoliv (vyhláška č. 429/2010 Sb.).

⁶ V případě, že cizinec žádá o dlouhodobý pobyt na území na základě dlouhodobého víza, musí prokázat trvání stejného účelu, za kterým mu bylo vystaveno dlouhodobé vízum.

zaměstnání, podnikání, vědecký výzkum, sloučení rodiny, modrá karta, investování, ochrana na území, dlouhodobě pobývajících rezidenti EU a jejich rodinní příslušníci nebo strpění na území.

Trvalý pobyt je nejvyšším pobytovým oprávněním, které může obdržet jak cizinec, který je občanem EU nebo jeho rodinným příslušníkem, tak také cizinci třetích zemí. Občané EU získávají trvalý pobyt zejména za podmínky nepřetržitého pobytu⁷ na území ČR po dobu pěti let (dle § 87 ZPC), pokud nejsou shledány jiné důvody pro nevydání povolení. Občané EU, kteří zároveň dle zákona o ZPC splňují podmínky k získání statutu rodinného příslušníka EU, mohou nabýt trvalého pobytu po 2 letech nepřetržitého pobytu na území ČR, pokud prokáží, že alespoň 1 rok jsou rodinným příslušníkem občana EU. Občané třetích zemí, kteří dle ZPC splňují podmínky k získání statutu rodinného příslušníka EU, mohou požádat o trvalý pobyt za stejných podmínek jako občané EU, kteří jsou zároveň rodinným příslušníkem občana EU.

U cizinců ze třetích zemí, kteří nejsou rodinnými příslušníky, lze podat žádost o trvalý pobyt za podmínky 5 let nepřetržitého pobytu (dle § 68 ZPC), stejně jako u občana EU. Zásadním rozdílem však je, že cizinci ze třetích zemí u podání stejného účelu musí doložit doklad o splnění jazykové zkoušky z českého jazyka v rozsahu stanoveném prováděcím právním předpisem vydaným podle § 182a odst. 1 písm. a).

Mimo povolení k trvalému pobytu na základě pobytu na území po dobu 5 let je stejné pobytové oprávnění vydáno také jako povolení k trvalému pobytu dle právního postavení dlouhodobě pobývajících rezidenta (dle § 83 ZPC), povolení k trvalému pobytu pro děti narozené na území (dle § 88 ZPC), povolení k trvalému pobytu za účelem společného soužití (dítě cizince s povoleným trvalým pobytem) (dle § 66 ZPC) nebo za účelem humanitárních důvodů (dle § 66 ZPC).

⁷ Nepřetržitým pobytem se rozumí pobyt na území, který není přerušen vycestováním cizince na déle než jeden rok.

1.2 Postavení cizinců v České republice

V posledních desetiletích musí česká společnost čelit neustále se zvyšujícímu počtu cizinců na našem území. Jedním z důvodů je nutnost zahraniční pracovní síly v návaznosti na zvyšující se potřeby (demografické, ekonomické). K prevenci rizik plynoucích ze zvýšeného počtu cizinců u nás, ale také k využití pozitivního potenciálu tohoto jevu (ekonomický přínos, obohacení kultury aj.), který s sebou tento jev přináší, je klíčové zvládnutí procesu integrace. Ten hraje významnou roli v samotném postavení (sociálním statutu) cizinců v naší společnosti.

1.2.1 Proces integrace cizinců do společnosti

Integrace je obecně proces, který se snaží o začlenění do již existujícího celku. V souvislosti s migrací tedy integrací rozumíme začleňování společensky, kulturně a ekonomicky odlišné skupiny do společnosti. Integrační proces by se měl soustředit právě na ty oblasti a aspekty, které by jakékoliv odlišnosti pomohly překonávat a soustředit se na sbližování obou skupin. Složitost procesu tkví hlavně v tom, že původní společnost je již etablovaná a existují v ní již dlouhodobě vytvořené struktury (Uherek 2003).

Integrace se dá dělit do celkem 4 dimenzí. První z nich je tzv. *strukturální*. Ta představuje tu část integrace, kdy je získán přístup ke společenským institucím, jako je trh práce, instituce sociálního státu, občanství nebo zdravotní péči. Druhou dimenzí je *kulturní*. Tato dimenze představuje kognitivní, behaviorální a postojeovou změnu cizinců a tím také získání klíčových kompetencí přijímající společnosti. *Interaktivní* dimenze pak představuje tu část integrace, kdy cizinec proniká a začleňuje se do společnosti skrze blízké společenské vztahy. Poslední, *identifikační* dimenze, pokrývá subjektivní vnímání začlenění se do společnosti. Zde je důležitý pocit sounáležitosti cizince s původní společností a jeho identifikací s některou jeho sociální částí (etnikum, lokalita apod.) (Rákoczyová, Trbola 2008).

Soužití dvou skupin může mít různé podoby. Jak podotýká Uherek (2008), cizinci jsou vnímáni z jedné strany jako přínos, ale zároveň mohou znamenat také hrozbu pro původní společnost. Bosswick a Heckmann k tomu uvádějí, že klíčový je přístup majoritní společnosti k cizincům, ale stejně tak je důležitý také přístup cizince k integraci (Uherek 2008). Takový přístup je podporován také ve všech zemích EU (Evropská komise 2005). Ideálně by tedy měla integrace ztělesňovat posilování soudržné společnosti skrze hledání kompromisu mezi přizpůsobením se ze strany cizinců původní společnosti, ale ne za cenu ztráty veškeré vlastní identity (Barša a Baršová 2005a, Rákoczyová, Trbola 2009).

1.2.2 Integrační proces v České republice

Nejvýznamnější předěl v otázce integrace cizinců v ČR znamenal otevření hranic po roce 1989, které s sebou přineslo nejen obecně liberálnější přístup, ale také nutnost řešit nastalou situaci, která vznikla realitou otevření se světu. Na konci 90. let tak iniciativou MV vzniká první ucelená koncepce integrace tzv. *Zásady koncepce integrace cizinců z roku 1999* (MV ČR 1999). Hlavní myšlenkou je definice integrace jako naplnění otevírání rovných příležitostí a aktivní přístup státních orgánů. Koncepce tak pokládá oficiálně první základy integrace v ČR (Barša a Baršová 2005).

V roce 2000 vzniká rozsáhlejší dokument *Koncepce integrace cizinců z roku 2000* (MV ČR 2000). Významné je, že v Koncepci z Tampere z roku 1999 je integrován požadavek „přibližování postavení legálně a dlouhodobě usedlých cizinců právnímu postavení občanů“, čímž se značně snaží o prosazení rovnosti příležitostí a ochrany cizinců před diskriminací (Barša, Baršová 2005: 59).

V roce 2004 část integrační agendy přešla z působnosti MV do působnosti Ministerstva práce a sociálních věcí (dále pouze MPSV) (Barša a Baršová 2005). Koncem roku 2004 zpracovalo MPSV klíčový vládní integrační materiál, který se začal poprvé věnovat vymezení podmínek úspěšné integrace přistěhovalců. Bylo zjištěno, že ve všech

dosavadních dokumentech zcela chybí motivační prvek integračního úsilí, což se negativně odráží ve snaze cizince se integrovat. Dle Gabala (2004) mnoho cizinců vnímá tento postoj české společnosti společně s množstvím administrativních překážek jako nezájem o úspěšnou integraci cizinců a tím také jejich dlouhodobé usazení na území ČR. Řešením je přiblížit se integračním politikám zemí s delší multikulturní historií jako jsou Nizozemsko, Dánsko, Finsko, Německo a Rakousko (MPSV ČR 2004).

Obecně řečeno tedy česká koncepce integrace míří k oboustrannému procesu, kdy jak cizinec, tak česká společnost si jdou naproti a vzájemně se respektují (Baršová, Barša 2005). V české integraci probíhají snahy ve všech výše zmíněných dimenzích (Rákoczyová, Trbola 2009).

Dle *Koncepce integrace cizinců z roku 2017* můžeme integraci v ČR shrnout do následujících klíčových oblastí: znalost českého jazyka, ekonomická a sociální soběstačnost, sociokulturní orientace ve společnosti, vztahy mezi komunitami, princip postupného nabývání práv cizinců v návaznosti na postupné získávání vyšších pobytových statusů na území ČR (přístup cizinců ke zdravotní péči, participace cizinců na veřejném životě atd.) (Koncepce integrace cizinců, 2017: 2) Typickým českým přístupem je řešení integrace lokálně. Toto snažení se snaží eliminovat především problematiku segregace cizinců v určitých oblastech (Rákoczyová, Trbola 2008, Rákoczyová, Trbola, Vyhlídal 2011, Sýkora a spol. 2015).

1.3 Státní občanství České republiky

V české legislativě je nabytí a pozbytí občanství upraveno zákonem o státním občanství ČR z roku 2013. Tento zákon nahradil od 1. ledna 2014 původní legislativní úpravu nabývání a pozbývání státního občanství ČR z roku 1993.

Definicí občanství existuje mnoho. Autorka bude pro potřeby této práce vycházet z nálezu Ústavního soudu ze dne 13. 9. 1994, který jej definuje následovně: „Z obecného hlediska lze státní občanství definovat jako časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu,

který je proti vůli fyzické osoby zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti, spočívající zejména v právu fyzické osoby na ochranu ze strany státu na jeho území i mimo ně, v právu pobytu na jeho území a na právu účasti na jeho správě veřejných záležitostí. Povinností občana je především věrnost státu, závazek k jeho obraně, výkon určitých funkcí, ke kterým je povolán, a dodržování právních předpisů státu i mimo jeho území.“

Zákon o státním občanství (dále pouze ZSO) definuje celkem 7 způsobů nabytí státního občanství. Vzhledem k povaze této práce se bude autorka v této kapitole zabývat pouze jedním z nich, který se přímo váže ke zkoumané skupině, tedy cizincům obecně. Jedná o způsob nabývání státního občanství *udělením*.

1.3.1 Udělování občanství České republiky

ČR obecně patří mezi země, která uděluje občanství velmi malému počtu cizinců na svém území (Sokáčová 2013). V roce 2013 bylo uděleno státní občanství ČR 2 110 cizincům. V roce 2014 tento počet vzrostl již na více než dvojnásobek, a to na 4 969. O rok později, v roce 2015, získalo oprávnění celkem 2 588, v roce 2016 3 884 (Kandalec 2018). V roce 2017 nabylo státní občanství ČR celkem 6 522 cizinců, z nichž nejvíce bylo uděleno státním příslušníkům Ukrajiny (1 906 osob), dále pak Ruska (758 osob), Slovenska (629 osob), Vietnamu (224 osob) a Běloruska (222 osob) (MV 2018).

Tento strmý nárůst je výsledkem působení několika faktorů najednou. V první řadě se jedná o jev, kdy s rokem 2003 a 2004 přichází období, kdy „dorůstá“ druhá generace migrantů, tedy děti těch, kteří přišli do ČR s otevřením hranic v 90. letech 20. století. Zároveň i tito původní migranti docházejí do období, kdy splňují časové podmínky pobytu na území ČR (viz následující kapitola) (Sokáčová 2013).

Druhou velkou změnou, která otevřela širší možnosti cizincům, kteří u nás žijí, si o české občanství zažádat, byla novela zákona o ZSO z roku 2014. Ačkoliv zákon přinesl několik změn (více viz následující kapitola),

tou nejvstřícnější a nejviditelnější je upuštění od vyvázání se z dosavadního státního občanství jiného státu pro získání českého občanství (Kandalec 2018).

1.3.2 Podmínky pro získání českého občanství

Vzhledem k tomu, že získání občanství je nejvyšším stupněm integrace a přináší cizincům již všechna práva občanů, je legislativní ošetření občanství ČR komplexní a přísné, a to jak z hlediska legislativy, tak i procesu jeho získání (Sokáčová 2013). Žádost o udělení státního občanství ČR je cizinec oprávněn podat u krajského úřadu. O žádosti o udělení českého občanství pak rozhoduje MV. ZSO stanovuje v § 14 následující podmínky, které musí cizinec pro udělení občanství naplnit.

První podmínkou je, že žadatel má na území ČR povolen trvalý pobyt ke dni podání žádosti nepřetržitě po dobu alespoň 5 let, po dobu alespoň 3 let, jde-li o žadatele, který je občanem státu EU, Švýcarska nebo státu, který je smluvní stranou Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo po dobu, která společně s bezprostředně předcházejícím oprávněným pobytem na území ČR dosahuje alespoň 10 let (§ 14 odst. 1 ZSO).

Druhá podmínka stanovuje, že žadatel musí prokázat, že se na území ČR skutečně zdržuje alespoň v rozsahu jedné poloviny doby pobytu, jak je stanovena v předešlém bodu. Tato doba je vypočtena i z období nepřítomnosti cizince na území ČR, pokud jednotlivá období nepřítomnosti nepřesáhla 2 po sobě jdoucí měsíce, nebo ze závažných důvodů⁸ 6 po sobě jdoucích měsíců (§ 14 odst. 2 ZSO).

Třetí podmínku k získání státního občanství pro žadatele starší 15 let stanovuje § 14 odst. 3 ZSO. Ten musí splnit pouze následující: nesmí být pravomocně odsouzen pro nedbalostní trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, nebo pro úmyslný trestný čin, a pokud se v ČR zdržuje po dobu kratší 10 let, musí prokázat, že ve státě, jehož je státním občanem, nejde-li o žadatele, kterému byla na území ČR udělena mezinárodní ochrana formou azylu nebo doplňkové ochrany, nebo ve

⁸ Závažným důvodem se dle zákona rozumí zejména těhotenství a narození dítěte, vážné onemocnění, studium, odborné školení nebo pracovní cesta (§ 14 odst. 2 ZSO).

státech, ve kterých v posledních 10 letech přede dnem podání žádosti pobýval nepřetržitě více než 6 měsíců po dosažení věku 15 let, že nebyl pravomocně odsouzen pro nedbalostní trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nebo pro úmyslný trestný čin (§ 14 odst. 3 ZSO). Toto ustanovení značně usnadňuje získání občanství zejména tzv. migrantům druhé generace, kteří přišli do ČR nejpozději do svých desátých narozenin. Ti, díky této úpravě mohou využít zjednodušenou formu, prohlášení, které jim dává právní nárok na udělení českého občanství (Sokáčová 2013).

Obecně nejznámější a také nejdiskutovanější i z hlediska její novelizace je podmínka stanovená § 14 odst. 4 a odst. 5 ZSO, tedy podmínka prokázání znalosti českého jazyka⁹ a základní znalosti ústavního systému ČR a základní orientaci v kulturně-spoločenských, zeměpisných a historických reáliích ČR¹⁰. V původní úpravě zákona byla upravena zkouška z českého jazyka, nicméně její formální úroveň byla nižší. Nová úprava zvyšuje úroveň znalostí českého jazyka na úroveň B1. Nově byla zavedena také zkouška z českých reálií. Zkouška z českého jazyka se formálně skládá z písemné a ústní části a k úspěšnému složení je nutné, aby žadatel dosáhl celkem nejméně 60 % (a to v každé části). Zkouška probíhá vždy na jediném akreditovaném místě k získání zkoušky za účelem podání žádosti k získání občanství, kterým je Ústavem jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy (Kandalec 2018).

Šestou podmínkou dle ZSO je, že žadatel v posledních třech letech předcházejících dni podání žádosti neporušil závažným způsobem

⁹ Dle zákona je dána výjimka z plnění této podmínky žadateli, který doloží, že v minulosti absolvoval alespoň po dobu 3 školních let základní, střední, nebo vysokou školu, na kterých byl vyučovacím jazykem český jazyk, žadatel, který je ke dni podání žádosti mladší 15 nebo starší 65 let, nebo žadatel s tělesným nebo mentálním postižením, které mu znemožňuje osvojit si znalost českého jazyka (§ 14 odst. 4 ZSO).

¹⁰ Dle zákona je dána výjimka z plnění této podmínky žadateli, který doloží, že v minulosti absolvoval alespoň po dobu 3 školních let základní, střední, nebo vysokou školu, na kterých byl vyučovacím jazykem český jazyk, žadatel, který je ke dni podání žádosti mladší 15 nebo starší 65 let, nebo žadatel s tělesným nebo mentálním postižením, které mu znemožňuje osvojit si znalost ústavního systému České republiky a základní orientaci v kulturně-spoločenských, zeměpisných a historických reáliích České republiky (§ 14 odst. 4 ZSO).

povinnosti vyplývající z jiných právních předpisů upravujících vstup a pobyt cizinců na území ČR. Mezi tyto podmínky lze zahrnout účast na veřejném zdravotním pojištění, sociální zabezpečení, důchodové pojištění, zaměstnanost, daně, cla, odvody a poplatky, vyživovací povinnost vůči dítěti, které má trvalý pobyt na území ČR, nebo veřejnoprávní povinnosti k obci, ve které je žadatel přihlášen k pobytu, jde-li o povinnosti uložené obcí v samostatné působnosti (§ 14 odst. 6 ZSO).

Dle § 14 odst. 7 ZSO musí žadatel ke své žádosti o přiznání českého občanství také doložit výši a zdroje svých příjmů (§ 14 odst. 7 ZSO). Tato podmínka je zcela záležitostí novelizace zákona a v předchozí úpravě se nevyskytovala.

Poslední zákonná podmínka, kterou dle § 14 odst. 8 ZSO stanovuje, je, že žadatel na území ČR v posledních 3 letech předcházejících dni podání žádosti výrazně a bez vážných důvodů nezatěžoval systém státní sociální podpory nebo systém pomoci v hmotné nouzi. Výrazným zatížením systému státní sociální podpory nebo systému pomoci v hmotné nouzi se rozumí, že žadatel je převážně závislý na dávkách poskytovaných ze systému státní sociální podpory nebo systému pomoci v hmotné nouzi, pokud se nejedná o osobu, která je vyloučena z výkonu výdělečné činnosti z důvodu svého zdravotního stavu, připravuje se na budoucí povolání, nebo čerpá mateřskou či rodičovskou dovolenou, nebo soustavně pečuje o jinou osobu, která je na takovou péči odkázána (§ 14 odst. 8 ZSO).

1.4 Kvalita života

Posledním představeným pojmem, důležitým pro tento výzkum, bude pojem *kvalita života*. Ten se představí především ve světle akademické diskuse o definici pojmu. Tato část rovněž vymezí základní pojmy, ze kterých výzkum vychází, resp. formulace, které jsou také použity při dotazníkovém šetření.

Akademická diskuse o pojmu kvalita života má dlouhou historii. První zmínky se objevily kolem roku 1920 (Hnilicová 2005). Tento pojem má velmi široký záběr a dotýká se téměř všech oblastí lidského života

a aktivit - od vědeckých oborů jako je ekonomie, politologie a sociologie přes filosofii, teologii, sociální práci nebo psychologii či medicínu a dokonce i ekologii, až po technické obory jako je architektura, stavebnictví, doprava aj. (Mareš a kol 2006). Díky této různorodosti je téměř nemožné přijít s jednou všeobíhající definicí. V následujícím textu se tedy zaměří autorka zejména na sociologické pojetí, které nejvíce reflektuje povahu výzkumu této bakalářské práce.

Významným příspěvkem do tématu kvality života přinesl v roce 1996 Cummins (1996), který při analýze 32 odborných publikací a článků na téma kvality života definoval celkem 351 oblastí, které dle autorů mají v lidském životě vliv na jeho kvalitu. Na konci analýzy definoval nadřazené pojmy a definoval tak 7 obecnějších skupin: materiální zabezpečení, zdraví, produktivita, výkonnost, přátelské mezilidské vztahy, pocit bezpečí, emoční pohoda (Cummins 1996).

S jiným ale také poměrně obecným modelem přišli výzkumníci Raphael, Rukholm a Brown také v roce 1996. Tato skupina kanadských akademiků přišla se třemi oblastmi, které dohromady obsahují velké množství aspektů mající vliv na kvalitu lidského života. Dle anglických ekvivalentů se v literatuře jejich model označuje jako model 3B: být (being), někam patřit (belonging), o něco usilovat (becoming) (Raphael, Rukholm, Brown a kol 1996).

Akademickou diskusi také významně ovlivnilo dílo Veenhovenové (2000), která se zabývá analýzou pojmů subjektivního a objektivního pojetí kvality života. Jednoduše řečeno pod objektivními podmínkami kvality života si lze představit podmínky jako životní prostředí, bydlení aj., pod subjektivními zase osobní prožitky.

Dosavadní akademická debata do této chvíle reflektovala jednoduchou logiku - objektivně dobré podmínky směřují k dobré kvalitě života, špatné ke špatné (Mareš a kol. 2006). První deviace z čisté logiky vnímání špatné podmínky rovnají se špatná kvalita života a naopak je označena jako paradox spokojenosti, kdy jedinec prožívající život ve špatných podmínkách vykazuje pozitivní pocity dobrého naladění

a nálady. Takový přístup je dle Mareše (2006) možné vysvětlit adaptací daného člověka na podmínky, ve kterých žije. Opačným jevem je v psychologii tzv. nespokojencovo dilema, kdy jedinec, který objektivně vzato má velmi dobré životní podmínky, propadá špatnému naladění a nespokojenost se životem (Mareš 2006). Pokud však do pomyslné rovnice dosadíme nevyzpytatelnost subjektivního a často charakteristického vnímání jedince, jak tvrdí Veehovenová (2000), můžeme dojít k úplně jiným závěrům. Veehovenová tedy v tomto ohledu navrhuje rozlišit mezi příležitostí pro dobrý, kvalitní život a realitou dobrého, kvalitního života. Toto rozlišení se soustřeďuje tedy na vnímání rozdílu mezi možnostmi, šancemi a skutečností, výsledkem.

Ze sociologického hlediska přináší nejkompexnější pojetí kvality života Allard (1976). Ten vytvořil obecný model o třech skupinách: mít, milovat, být něčím. V rámci skupin definuje také jednotlivé aspekty, které pojmy ve skupině z hlediska zvyšování kvality života naplňují. Mezi ně patří: *příjem* (mít), *politické jistoty* (mít), *bydlení* (mít), *zdraví* (mít), *vzdělání* (mít), *sociální vztahy* (milovat), *nenahraditelnost pro ostatní* (být), *dělat zajímavé věci* (být), *spokojenost se životem* (být) (Allard 1976).

1.5 Postavení, život a problémy občanů Ukrajiny v České republice

Z hlediska celkového počtu cizinců na našem území tvoří migranti původem z Ukrajiny největší (spolu s Vietnamci) část všech migrantů (ČSÚ 2018). V současné době je u nás usazeno 122 763 cizinců z Ukrajiny. Tato kapitola se zaměří na *postavení* (sociální status) Ukrajinců v české společnosti, jejich *život* z hlediska jeho charakteru a priorit a nakonec také na hlavní *problémy*, kterým v rámci integrace a pobytu na českém území tato skupina čelí.

1.5.1 Postavení občanů Ukrajiny v České republice

Vnímání migrantů ze strany cílové společnosti je často ovlivněno distinkcí mezi vyspělým a bohatým „Západem“ a nevyspělým a chudým „Východem“ (Lyons, Kindlerová, 2016). Tomuto vnímání se nevyhne ani české společnosti. Dle průzkumu Centra výzkumu veřejného mínění v otázce celkového postoje k cizincům na našem území, jsou Ukrajinci až na 19. místě (z 24), podobně jako řada muslimských národností (např. původem z Turecka, Kurdystánu, Afganistánu nebo Iráku) (Kunštát 2005). Tento trend potvrzuje ve své práci *Ukrajinská migrace do České republiky a její dopady na vnímání Ukrajinců českou majoritní společností* také Dvořák (2013), který zkoumá řadu průzkumů veřejného mínění. Dle jeho závěrů jsou vztahy k ukrajinské minoritě ze strany české společnosti spíše negativní.

Na druhé straně existuje v rámci ČR množství projektů, které se na tuto skupinu cizinců zaměřují. Většina projektů míří naproti trendu ekonomické migrace Ukrajinců do české republiky. V rámci urychlení řízení, která se týkají pracovního povolení, vznikly například programy *Režim Ukrajina* a *Projekt Ukrajina*¹¹ (Otevřený dopis od zaměstnavatelů vládě ČR 2016). Dalšími významnými projekty jsou například *Speciální procedury pro vysoce kvalifikované specialisty z Ukrajiny v technických oborech*, *Návrat krajanů s českým původem*¹² nebo *Ukrajinci pod svícem Evropy*¹³. Množství i charakter programů, které se zaměřují výhradně na cizince původem z Ukrajiny, svědčí o snaze české společnosti o jejich úspěšnou integraci. Autorka by zde ze své vlastní praxe ráda

¹¹ Iniciativu v otázce urgency zefektivnění procesu udělování pracovních víz v ČR vedli členové Svazu průmyslu a dopravy ČR (SP ČR) a Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR (KZSP ČR) (Otevřený dopis od zaměstnavatelů vládě ČR 2016).

¹² Jedná se o celkem 6 000 českých krajanů, žijících v současné době na Ukrajině, pro které byla vypracována procedura a podmínky pro návrat do ČR. Jde většinou o emigranty z 19. století, kteří mají ukrajinské občanství (Drbohlav 2016).

¹³ Projekt je zaměřen na osvětu veřejnosti o poměrech, v nichž pracují a žijí ukrajinští dělníci v ČR, a na snahu o jejich zlepšení (Soupis projektů na podporu integrace cizinců v ČR 2007).

poznamenala, že zejména programy, týkající se pracovní migrace Ukrajinců na naše území, se v posledních letech významně rozšiřují.

1.5.2 Život občanů Ukrajiny v České republice

Současná dynamika migrace z Ukrajiny do ČR odráží dva důležité aspekty života: rodinu a zaměstnání. Například v rámci výzkumu *Migrační nálady obyvatelů Ukrajiny* z roku 2016 bylo zjištěno, že až 30% Ukrajinců by rádo dočasně či trvale vycestovalo z území za účelem zlepšení kvality svého života. 65% dotázaných by se přitom rádo v cílovém území usadilo natrvalo. Mezi nejčastější motivace patřilo zaopatření rodiny a nalezení lepší práce (Burdukovskii 2018). Donucovacími důvody pro pracovní migraci Ukrajinců bývá zejména chudoba, nedostatek práce, nízké mzdy a celkově velmi špatné životní podmínky na Ukrajině. Těmi motivačními naopak vyšší platové ohodnocení, dostatek práce a vidina lepší budoucnosti pro sebe a pro svou rodinu (Mjartan 2016). Nejčastěji vyhledávanými pracovními příležitostmi jsou náročné práce, méně kvalifikované práce a práce ve zhoršených podmínkách, o které je ze strany české společnosti malý zájem. Většinou se jedná o pozice ve stavebnictví a průmyslové výrobě, v domácnostech nebo v pečovatelských službách (Ezzedine a Pavelková 2014).

Kromě pracovních a životních podmínek, jsou důležitým aspektem migrace a života Ukrajinců u nás také vazby. Velká část Ukrajinců přijíždí do ČR za účelem sloučení s rodinným příslušníkem nebo na základě jiných (přátelských, známých) vazeb v ČR. Tyto vazby cizinci usnadňují nejen samotný příjezd, ale také orientaci na pracovním trhu a samotnou integraci (Drbohlav, Janská a Šelepová 2003).

1.5.3 Problémy občanů Ukrajiny v České republice

Prvním problémem, kterému čelí každý cizinec na našem území, je *jazyková bariéra*. Zvládnutí jazyka společnosti, ve které cizinec žije, je základním předpokladem úspěšné integrace. Vyšší míra porozumění

zvyšuje cizinci šance na naplnění důležitých aspektů kvality svého života, jako je přístup na pracovní trh, jednání s institucemi nebo navazování přátelských vztahů. Zvládnutí jazykové bariéry je podmíněno především původem cizince. Velký rozdíl ve zvládnutí českého jazyka byl zaznamenán v případě jiných slovanských národností ve srovnání s příslušníky jiných východních, arabských a afrických zemí (Vavrečková, Baštýř 2010). V tomto smyslu mají ukrajinští občané u nás výhodu například ve srovnání s druhou nejpočetnější skupinou – Vietnamci. Ti díky své charakteristické vlastnosti izolace vykazují podstatně menší úspěšnost zvládnutí českého jazyka (Vašík a spol. 2009).

Druhým problémem je *zaměstnávání cizinců*. Zde je několik aspektů, které je třeba zmínit. V prvním případě jde především o problém, se kterým se díky rozdílu ve vzdělávacím systému (zejména jde o středoškolské vzdělání) mezi Ukrajinou a ČR, setkávají Ukrajinci při dokládání a uznávání dosažené kvalifikace. Výsledkem neuznání kvalifikace je časté uplatnění Ukrajinců pouze na nekvalifikovaných pozicích, které nereflktují úroveň vzdělání v jejich zemi. Dle průzkumu pouze 13% Ukrajinců u nás pracuje na kvalifikovaných (manažerských) pozicích 87% na zcela nebo pouze částečně kvalifikovaných. Přitom ve srovnání s jinými národnostmi (Rusové, Vietnamci či cizinci ze států bývalé Jugoslávie) jde o poloviční až čtvrtěčné počty (Leontiyeva, 2014). Častým problémem jsou také samotné pracovní podmínky, nerovné příležitosti v rámci pracovního trhu pro cizince, chybějící uznání a respekt, zneužívání jejich postavení nebo také problémy šikany či vydírání. Na tyto problémy upozornil například kvalitativní výzkum Holečka (2009), který zpovídal konkrétně cizince z Ukrajiny, kteří u nás pobývají na pracovní vízum. Nejčastějšími problémy, které respondenti ve svých výpovědích uvedli, byly špatné pracovní podmínky, neplacená práce přesčas, strhávání nesmyslných poplatků z výplaty ze strany zaměstnavatele, vyhrožování ukončení zaměstnání (v případě nesouhlasu s nelegálními postupy zaměstnavatele) nebo také osobní útoky, šikana a zesměšňování na pracovišti (Holeček 2009).

Řešením problémů na trhu práce je často získání vyššího pobytového statusu. Nejčastěji jde o trvalý pobyt, který dle ZPC opravňuje cizince k otevřenému přístupu na trh práce. Tímto odpadá cizinci povinnost získat přímo pracovní povolení a usnadňuje mu hledání důstojnějšího zaměstnání (Pořízková 2008). Jak poukazuje Sokáčová (2013), je z hlediska cizince a jeho uplatnění na trhu práce získání českého státního občanství-chybí konec věty. V takovém případě, dle výpovědi respondentů, byl přístup zaměstnavatele k cizinci/občanu významně pozitivnější (Sokáčová 2013).

Dalším problémem je často složitá a nevyhovující *bytová situace* cizinců, kteří žijí na našem území. Problém je patrný zejména u sociálně slabých skupin cizinců. V ČR je obecně velká nedostupnost levného sociálního bydlení, což často vede k uchýlení se do neadekvátních podmínek (Vavrečková, Baštýř 2010). Ve srovnání s průměrnou cenou, kterou hradí český občan, jsou vynaložené prostředky u cizinců podstatně menší. Cenou za to je však fakt, že cizinci často sdílí byt či pokoj s vysokým počtem dalších a podmínky, ve kterých bydlí, jsou často silně nevyhovující (Drbohlav, Dušan 2015).

Jedním z nejvýznamnějších problémů integračního systému, který podstatně komplikuje život cizinců v ČR, je také omezený přístup ke *zdravotní péči*. Ten je dnes zprostředkován pouze prostřednictvím povolení uzavírat komerční pojištění ve formě komplexní péče nebo zdravotního pojištění pro případ neodkladné péče. Komerční pojištění však v řadě věcí omezuje získání plnohodnotné péče v potřebném rozsahu a adekvátních podmínkách (Uherek 2016). Prvním problémem je omezená dostupnost. Pouze Pojišťovna VZP, a.s. nabízí v ČR typ pojištění pro případ komplexní péče. Druhý typ zdravotního pojištění (neodkladné péče) nabízí pak pouze pár českých komerčních pojišťoven (VZP, a.s., Uniqua pojišťovna, Slavia). Problémem také je, že v případě závažných onemocnění jsou tyto typy pojištění zcela nedostatečné. Pro řadu cizinců je takové pojištění také nepřiměřeně nákladné. Tato problematika byla již v roce 2005 označena jako jedna z hlavních překážek sociálně-ekonomické integrace cizinců (Hnilicová, Dobiášová 2009).

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Jak je patrné z teoretické části, témata migrace, integrace a získání občanství jsou velmi úzce propojena. Z hlediska práva a koncepce integrační politiky ČR je právě dosažení státního občanství z hlediska státu považováno za nejvyšší stupeň integrace cizince do společnosti. Jak napovídají výzkumy, získání občanství je klíčovým aspektem zlepšení kvality života díky naplnění konceptu „plnohodnotného občana“ (Sokáčová 2013: 31). Takový statut pak u jedince jednoznačně naplňuje předpoklady pro zlepšení jeho postavení ve společnosti, rodinného, společenského i pracovního života a eliminuje každodenní problémy, kterým jako cizinec ve společnosti může čelit. Motivací autorky k výzkumu této problematiky je především osobní zkušenost s cizinci a jejich problémy u nás, a to skrze její dlouholeté působení na OAMP. Tato část práce představí praktickou část výzkumu bakalářské práce.

2.1 Strategie a metody výzkumu

Cílem předkládané práce je zhodnocení hypotézy, zda nabytí českého občanství má významný vliv na zlepšení kvality života pro cizince původem z Ukrajiny s legálním pobytem na území ČR. K tomu byla zvolena strategie kvantitativního výzkumu a jako metoda sběru dat dotazníkové šetření. Následující části textu budou popisovat detailně zvolené přístupy a postupy pro sběr dat a jejich analýzu.

2.1.1 Kvantitativní výzkum

Autorka práce se rozhodla použít ke svému výzkumu kvantitativního přístupu. Kvantitativní přístup, jakožto jedna z metod výzkumu ve společenských vědách, je charakteristický svou objektivností a měřitelností (Hendl 2004, Punch 2008). Jeho deduktivní povaha je lineární a vychází ze zadání, účelu, předmětu zkoumání a formulování cílů, kterých má být dosaženo (Hendl 2004). Kvantitativní přístup je

standardizovaný, ke zkoumání a dosažení cíle tedy užívá přesně strukturovaných metod. Mezi ně můžeme zařadit zejména standardizovaný dotazník nebo rozhovor (Disman 1993). Kvantitativní přístup využívá k interpretaci dat statistické metody. Sbíraná data jsou nejčastěji vyjádřena pomocí proměnných. Data jsou sbírána číselným měřením nebo hodnocením, výběrem či škálováním samotnými respondenty (Reichl 2009). Zkoumaný vzorek bývá velký. Díky těmto charakteristikám jsou výsledky výzkumu generalizovatelné a snadno ověřitelné. Kvantitativní přístup je používán tedy především pro výzkum, který zkoumá relativně jednoduché, poznatelné a opakovatelné jevy v omezeném rozsahu. Cílem výzkumu je nejčastěji nalézání charakteristik zkoumaného jevu a potvrzení či vyvrácení stanovené hypotézy (Punch 2008a, Disman 1993).

2.1.2 Výběr respondentů

Cílovou zkoumanou skupinou jsou respondenti, kteří jsou či byli občany Ukrajiny. Jedná se tedy o občany Ukrajiny s legálním pobytem na území ČR (skupina č. 1), o občany ČR, kteří jsou zároveň občany Ukrajiny nebo o občany ČR, kteří před jeho nabytím byli občany Ukrajiny (skupina č. 2). Všechny tyto podmínky jsou kontrolovány jak v rámci dotazníku (otázka č. 1 a otázka č. 2), tak také samotným způsobem distribuce. Metodou výběru respondentů je dostupnost a dobrovolnost (Reichl 2009: 84). Dotazníky jsou distribuovány v rámci spolupráce s OAMP, a to takovou formou, kdy jsou dostupné na přepážkách pracoviště k dobrovolnému vyplnění na spádovém pracovišti v Praze. Dotazníky byly distribuovány v období 7. ledna 2019 - 25. ledna 2019.

2.1.3 Dotazníkové šetření

Tato bakalářská práce k naplnění svého cíle zvolila dotazníkové šetření. V úvodu dotazníku je respondentovy krátce představen účel dotazníku, představen autor práce a shrnuty pravidla pro vyplňování a hodnocení dotazníku. Respondent je upozorněn v souvislosti s etickým

kodeksem (Průcha, Švaříček 2009) na anonymitu dotazníku a dobrovolnost jeho vyplnění.

Dotazník byl navrhnout specificky nejen pro účely náplně práce a zhodnocení hypotézy, ale také pečlivě přizpůsoben cílové skupině respondentů, kterými jsou z převážné většiny cizinci. Dotazník je tak například simultánně psán v českém a ukrajinském jazyce.

Dotazník je také koncipován velmi jednoduše a srozumitelně. Tomu odpovídá rozsah celkem 10 otázek. 8 otázek je uzavřených a respondent vybírá ze tří až pěti možností, a to jednoduchým výběrem jedné možnosti. Pro dvě (8. a 10. otázka) otázky z dotazníku byla vybrána škála. Obě škálové otázky obsahují 11 pojmů, které respondent hodnotí. Hodnocení probíhá formou tabulky s 11 pojmy, na které vyjadřují respondenti názor označením jednoho ze „smajlíků“. Na škále je 5 ikon, které symbolicky (jak formou výrazu tak barevně) vyjadřují stupně spokojenosti od (zleva doprava) velmi spokojen (smějící se tmavě-zelený obličej), spokojen (usmívající se světle-zelený obličej), nevím (neutrálně se tvářící žlutý obličej), nespokojen (smutný oranžový obličej), velmi nespokojen (rozzlobený červený obličej). Obrazová škála byla zvolena z důvodu, že respondenti jsou cizinci s rozdílným stupněm porozumění českému jazyku a tento formát svou jednoduchostí a univerzalitou usnadňuje pochopení záměru výzkumníka a zvyšuje i šanci pravdivého a přesného zodpovězení otázky. Vzhledem k cíli, rozsahu práce, zaměření výzkumu a především zajištění, co největší návratnosti dotazníků nejsou použity kontrolní ani trikové otázky (Disman 1993, Reichl 2009).

Každá z otázek byla pečlivě vybrána tak, aby reflektovala účel práce a podala autorce důležitá data k zhodnocení hypotézy (celé znění otázek je formou příl. č. 1). V první fázi dotazníku míří otázky (ot. č. 1) zejména na ujištění, že respondent spadá do cílové (zkoumané) skupiny - je tedy (nebo byl) občanem Ukrajiny. Navazující otázky pak obsahují data k doplňující analýze (otázky 2 - 7) jako jsou forma pobytu na území ČR, věk, délka pobytu v ČR, úroveň vzdělání, účel pobytu na území ČR a úroveň zvládnutí českého jazyka. Osmá otázka v dotazníku zastupuje

první ze škálových otázek. Z hlediska hodnocení zastupuje u občanů Ukrajiny (skupina č. 1) výchozí stav k základní analýze práce, z hlediska občanů ČR (skupina č. 2) pak naopak stav finální. Desátá otázka je obsahově a formou stejná jako původní škálová a závisle měří opačný efekt - tedy u občanů Ukrajiny (skupina č. 1) stav finální, u občanů ČR (skupina č. 2) stav původní.

Každá ze škálových otázek obsahuje 11 proměnných, které vypovídají o kvalitě života respondentů. Všechny 11 bodů vychází z teorie Allarda (více viz kap. 2. 4.), a jsou pouze částečně upravené kvůli lepší srozumitelnosti. Použité pojmy jsou následující: příjem, bydlení (mít), politika (pův. politické jistoty), přátelé/kamarádi (pův. sociální vztahy), vztahy s veřejností (pův. taktéž sociální vztahy), zdraví (mít), vzdělání (mít), zábava/volný čas (pův. dělat zajímavé věci), spokojenost se životem, rodinný život (pův. nenahraditelnost pro ostatní), pracovní příležitosti (nenahraditelnost pro ostatní). Zvláštní postavení má otázka č. 9, která zjišťuje, zda je respondent zájemce o české občanství, či nikoliv.

2.1.4 Analýza a vyhodnocení dat

Data získaná dotazníkovým šetřením je třeba zpracovat, analyzovat a v poslední fázi především interpretovat. K tomu je třeba v prvním kroku data třídit. Třídění dat proběhne celkem ve dvou fázích neboli stupních. Olecká a Ivanová (2010) popisují první stupeň třídění jako proces jednoduché analýzy počtu odpovědí, který v konečném výsledku dodá takové informace, které vyjadřují četnost a rozložení znaků. V našem případě bude taková analýza využita pro interpretaci celkové podstaty kvality života před a po nabytí občanství. V dotazníku jde tedy konkrétně o otázky 8 a 10. V obou případech jde o škálové otázky, které jsou respondenty hodnoceny pomocí symbolů. Jednotlivým symbolům bude přidělena číselná hodnota v celých číslech a to následovně: 5 pro velmi spokojen (ve formě směřujícího se tmavě-zeleného obličejce), 4 pro spokojen (ve formě usmívajícího se světle-zeleného obličejce), 3 pro nevím (ve

formě neutrálně se tvářícího žlutého obličej), 2 pro nespokojen (ve formě smutného oranžového obličej), 1 pro velmi nespokojen (ve formě rozzlobeného červeného obličej) a 0 pro body, u kterých bude odpověď zcela chybět. Tyto údaje budou vyhodnoceny v průměrné hodnotě a vzájemně porovnány. Tato část analýzy bude doplněna také o pohled na data z hlediska rozdělení skupiny č. 1 a skupiny č. 2.

V dalším kroku bude provedeno také třídění a analýza 2. stupně, která představuje porovnání rozložení určitého znaku v jednotlivých podsouborech, tedy výsledky třídění prvního stupně budou přiřazeny k jinému znaku a interpretovány (Olecká, Ivanová 2010). V případě této práce budou do souvislostí dány data z otázek č. 2 - 7 z dotazníku, tedy data o formě pobytu na území ČR, věku respondentů, délce pobytu na území ČR, úrovni vzdělání, účelu pobytu na území ČR a úrovni zvládnutí českého jazyka (ot. č. 2 - 7) s daty týkajícími se kvality života (ot. č. 8 a 10). Stejně jako v předchozí části budou i v těchto podskupinách interpretována data obecně a následně samostatně pro skupinu č. 1 a pro skupinu č. 2. Data z otázek č. 2 - 7 a budou interpretována jako průměrné hodnoty z každé kategorie škálových otázek (zaokrouhlena na dvě desetinná místa) a vyobrazeny v grafech.

2.1.5 Limity výzkumu

Dotazníkové šetření, jak je popsáno v této části práce, může mít řadu nevýhod a limitů, kterých si je autorka práce vědoma. Mezi ně patří například malá návratnost dotazníků, nízká ochota k jejich vyplnění respondenty nebo lživé či nepřesné vyplnění. Tyto aspekty jsou částečně eliminovány prostředím, které, jakožto úřad sloužící právě respondentovi, působí autoritativně a tak i motivačně, zároveň ale také eliminuje tendence ke zkreslení faktů¹⁴.

Dalším limitem je omezený počet respondentů ze skupiny č. 2. V rámci docházky na OAMP zcela jistě převažující cizinci, kterým ještě občanství

¹⁴ Respondenti jsou dotazováni (záměrně) na problematiku, která se jich týká, není však (z hlediska) správného procesu součástí jmenovaného úřadu.

uděleno nebylo. Autorka si je tak vědoma, že data mohou být zkreslena malou návratností právě z této skupiny.

Zcela očekávaným zkreslením je také možné nepochopení nebo špatná interpretace otázek ze strany cizinců. Jazykovou bariéru se snažila autorka odstranit překladem dotazníku do mateřského jazyka respondentů a také volbou symbolické škály.

2.2 Výsledky dotazníkového šetření

V této kapitole představí autorka výsledky dotazníkového šetření a následně jejich vyhodnocení. Z celkového počtu 500 distribuovaných dotazníků¹⁵ bylo vybráno po prvotním třídění (vyřazeny byly dotazníky, jejichž data byla neprůkazná, často graficky znehodnocené, nevyplněné apod.) k analýze 155. Z tohoto počtu bylo nadále vyřazeno z následné analýzy 28 dotazníků, jejichž odpověď na otázku č. 9 byla záporná. Vzhledem k tématu práce vyřazuje právě záporná odpověď na otázku, zda si respondent přeje získat občanství, data, která nejsou v zájmu výzkumu prováděného autorkou práce.

Celkově je tedy k následné analýze použito 127 řádně vyplněných dotazníků, z nichž 77 respondentů uvedlo, že si přejí získat české občanství (skupina č. 1), 27 uvedlo, že neví (skupina č. 1), 7 nebylo vyplněno (skupina č. 1) a 16 jej již získalo (skupina č. 2). Dotazníky s odpovědí „nevím“ a nevyplněné byly zahrnuty do výzkumu v případě, že respondent vyplnil ostatní otázky. Dle autorky jsou tak data stále vypovídající k tématu.

Vzhledem k postavení analýzy je třeba uvést, že interpretace výsledků bude probíhat nejen v obecné rovině porovnání průměrů všech aspektů kvality života před získáním a po získání občanství, ale také bude dále rozdělena mezi skupinu č. 1 a skupinu č. 2. Jak bylo již uvedeno dříve, do skupiny č. 1 spadají občané Ukrajiny, kteří na našem území

¹⁵ Dotazníky byly volně přístupné na přepážkách pracoviště Odboru azylové a migrační politiky (dále pouze OAMP) v Praze. Autorka sesbírala zpět 226 dotazníků, které prošly prvotním tříděním. Zbytek z původních 500 dotazníků nebyl nalezen. Autorka předpokládá, že díky otevřené přístupnosti byly odneseny, vyhozeny apod.

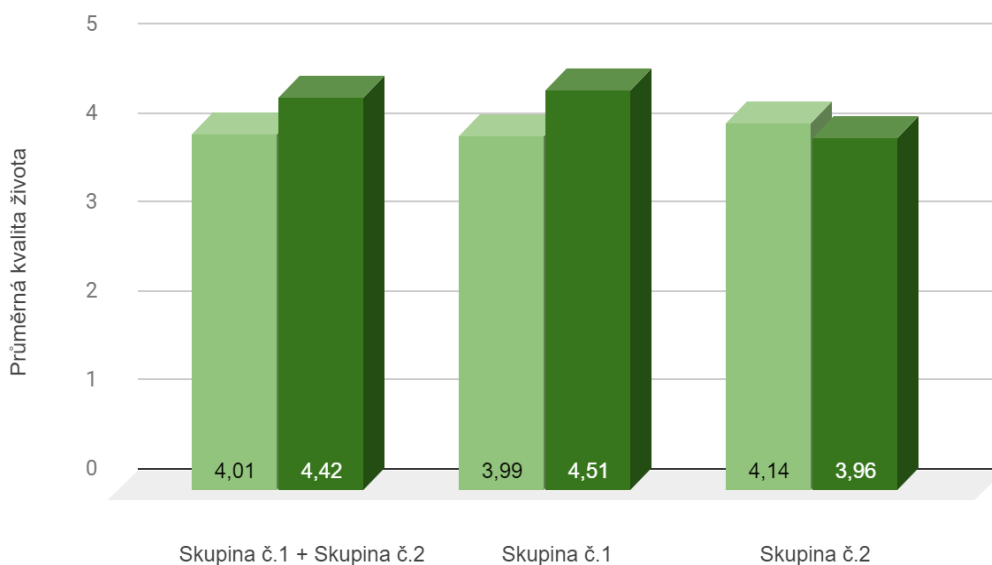
pobývají legálně a mají zájem získat zde občanství. V našem případě tento vzorek obsahuje k analýze data od 111 respondentů. Skupina č. 2 sestává z dnes občanů ČR, kteří před jeho nabytím byli (nebo stále jsou, viz dvojí občanství) občany Ukrajiny. V této skupině bylo vybráno celkem 16 dotazníků. Z celkového počtu 127 dotazníků použitých pro statistické šetření bylo v této kategorii použito k analýze všech. U celkového počtu 21 dotazníků nebyla jedna z hodnot vyplněna, tj. chyběla částečně, či úplně vyplněná škálová otázka č. 8 nebo 10. V takovém případě došlo k vyhodnocení té její části, která vyplněna byla řádně, nevyplněné otázky nebyly zahrnuty do statistiky.

Vyhodnocení dat proběhne celkem v 7 kategoriích, které kopírují otázky 1 - 7 v dotazníku. Cílem je nejen zhodnotit hypotézu jednoduše srovnáním kvality života před a po získání občanství, ale také najít významná data, která mohou kvalitu života cizinců, kteří zamýšlejí občanství získat, ovlivňovat.

2.2.1 Kvalita života dle občanství

První hodnocenou kategorií, vycházející z dotazníkového šetření, bude celkové vnímání kvality života u občanů Ukrajiny (skupina č. 1), či občanů ČR, kteří jsou původem občany Ukrajiny (skupina č. 2). Výsledky dotazníkového šetření ukazují, že celkově je kvalita života na základě všech 11 kategorií vyjádřena průměrnou hodnotou 4,01 jak u skupiny č. 1, tak i u skupiny č. 2. Po získání občanství je pak hodnota vyšší, a to 4,42 v průměru opět u obou skupin.

Kvalita života dle občanství

Graf č. 1: Kvalita života dle občanství

Zajímavý je rozdíl ve vnímání proměny kvality života mezi oběma skupinami, tj. porovnání stavu před získáním občanství a po jeho získání, resp. rozdíl mezi realitou očekávání proměny kvality života u Ukrajinců, kteří zamýšlejí jeho získání a občanů, kteří občanství již získali a svůj nynější stav porovnávají se stavem před jeho nabytím. Celkový vzorek ve skupině č. 1 byl v tomto případě 111 respondentů, ve skupině č. 2 16 respondentů. V prvním případě jsou hodnoty podstatně vzdálenější. Výchozím stav skupiny č. 1 je 3,99, přičemž stav po získání občanství je vyjádřen hodnotou 4,51. U skupiny č. 2 je efekt opačný. Výchozí pozice je zaznamenána průměrem hodnoty 4,14, nicméně kvalita života po získání občanství klesá na hodnotu 3,96 (srovnání všech výsledků viz Graf č. 1).

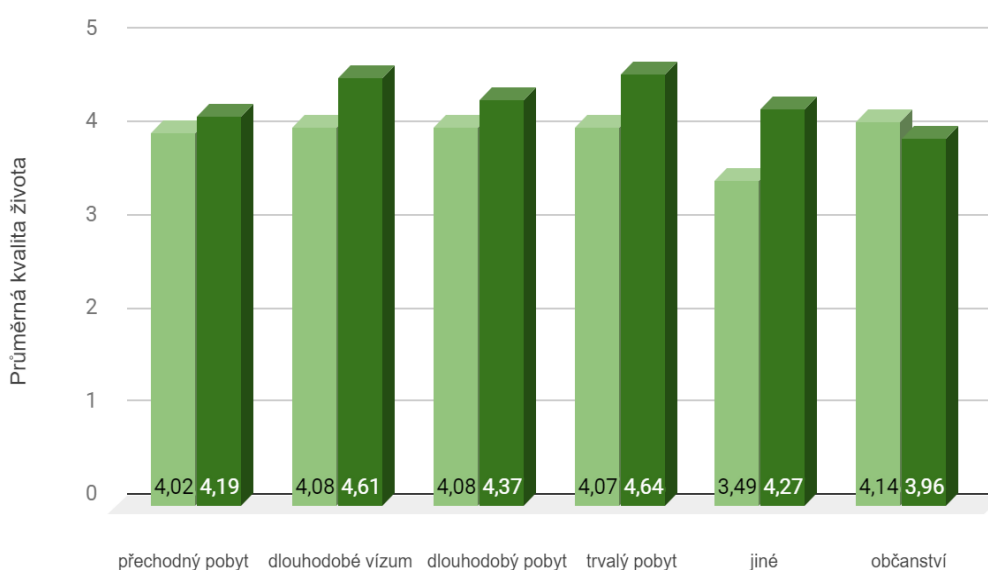
2.2.2 Kvalita života dle druhu pobytu na území České republiky

Druhá kategorie obsahuje dělení dle druhu pobytu na území ČR. Rozložení v rámci celkového počtu dotazníků je podle podskupin následující: přechodný pobyt 7 respondentů, dlouhodobé vízum 17 respondentů, dlouhodobý pobyt 39 respondentů, trvalý pobyt 42

respondentů, jiné 5 respondentů, občané ČR (skupina č. 2) 16 respondentů. Jeden z dotazníků byl díky absenci odpovědi z této části analýzy vyřazen.

Z grafu č. 2 můžeme jasně vidět, že největší očekávání týkající se zvýšení kvality života téměř shodně (rozdíl 0,6 v průměru) panuje mezi skupinami respondentů, kteří v ČR pobývají na dlouhodobé vízum (4,08 a 4,61) a trvalý pobyt (4,07 a 4,64). Jedinou kategorií, která tyto hodnoty převyšuje, je kategorie jiné. Zde je rozdíl oproti nynějšímu stavu (3,49) a stavu předpokládanému (4,27) o něco vyšší, a to 0,77 v průměru. U cizinců, kteří u nás pobývají na dlouhodobý pobyt, je pak rozdíl průměrně 0,29. Nejmenší rozdíl v získání občanství z cizinců u nás zaznamenávají ti, kteří zde pobývají v rámci přechodného pobytu. Hodnoty zde stoupají pouze o 0,17. Opačnou tendenci můžeme vidět u skupiny č. 2, tedy nyní občanů ČR, kteří před jeho nabytím byli občany Ukrajiny. Zde je trend negativní a ukazuje zhoršení kvality života oproti současnému stavu ve všech 11 posuzovaných kategoriích a stavu, který tyto respondenti označili jako stav před nabytím občanství. Oproti nynějšímu průměru 4,14 klesá dle respondentů kvalita v průměru o 0,18 na 3,96.

Kvalita života dle druhu pobytu na území České republiky

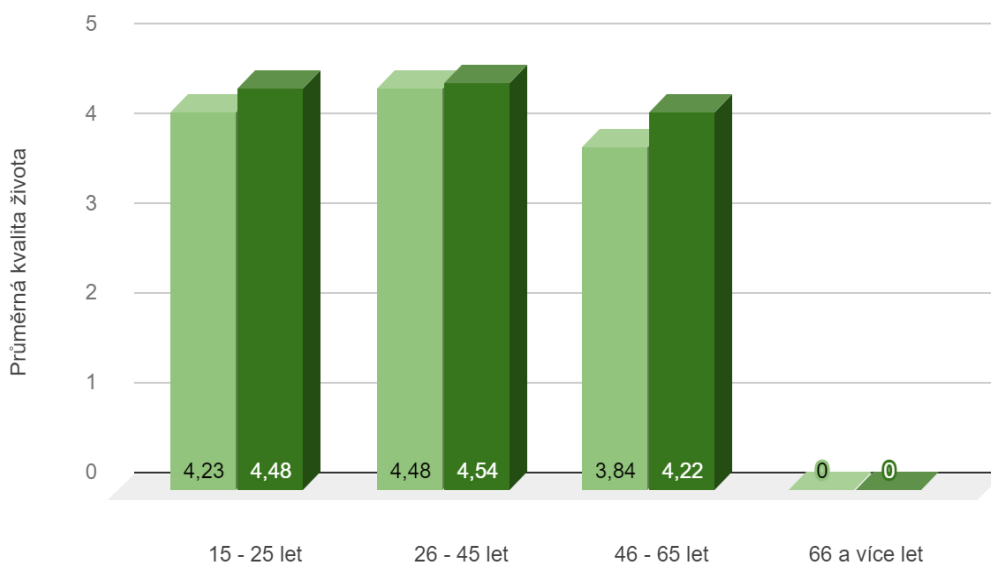
Graf č. 2: Kvalita života dle druhu pobytu na území České republiky

2.2.3 Kvalita života dle věku respondentů

Třetí kategorie analýzy se odvíjí od 4 podskupin věkových kategorií, do kterých se respondenti řadili na základě odpovědí na otázku č. 3 v dotazníku. Do první kategorie 15 - 25 let spadá celkem 36 respondentů, do druhé kategorie 26 - 45 let celkem 59 respondentů, do kategorie 46 - 66 let celkem 30 respondentů. Poslední kategorie 66 a více let nebyla v dotazníkovém šetření zastoupena vůbec a celkem 2 dotazníky byly v této kategorii vyřazeny pro absenci odpovědi.

Z hlediska jednotlivých kategorií jsou výsledky zobrazeny v Grafu č. 3. V kategorii nejmladší skupiny respondentů ukazují hodnoty na růst kvality života při získání občanství. Původní hodnota 4,23 před jeho získáním se zvedá na následnou průměrnou hodnotu 4,48. Velmi malý růst je však zaznamenán v následující věkové kategorii 26 - 46 let. Tam lze zaznamenat nárůst o pouhých 0,06 bodu v průměru (z 4,48 na 4,54). Naopak v poslední kategorii respondentů ve věku 46 - 65 let narůstá kvalita života nejvíce, a to o téměř 0,4 v průměru. Zajímavé však je, že obecně jsou hodnoty v průměru (3,84 a 4,22) nižší než u předchozích.

Kvalita života dle věku respondentů

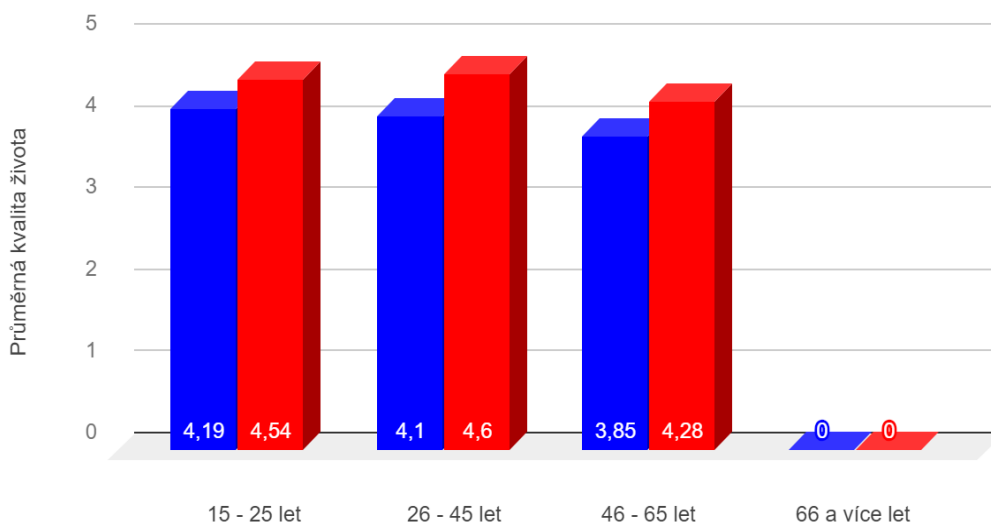

Graf č. 3: Kvalita života dle věku respondentů

Pokud se podíváme na rozdíl v datech, které vycházejí od skupiny č. 1 a skupiny č. 2 (viz srovnání Grafů č. 4 a 5), ukazuje se nejvýraznější rozdíl oproti původním datům z obou skupin v první, nejmladší kategorii respondentů. Zatímco pro obě skupiny byl rozdíl v kvalitě života 0,25 v průměru, nyní jsou data významně rozdílná. Pro stejnou věkovou skupinu ve skupině č. 1 je rozdíl ve stejných hodnotách skokově vyšší, a to 0,35 v průměru, zatímco pro skupinu č. 2 je trend opačný, dokonce záporných -0,13. Podobný trend lze zaznamenat i u věkové skupiny 26 - 45 let, kdy v prvním měření byl rozdíl v hodnotách minimální, nyní je u skupiny č. 1 přesných 0,5, naopak u skupiny č. 2 je naprosto bez rozdílu. Velmi podobné výsledky jsou patrné i v následující skupině 46 - 65 let.

Kvalita života dle věku respondentů

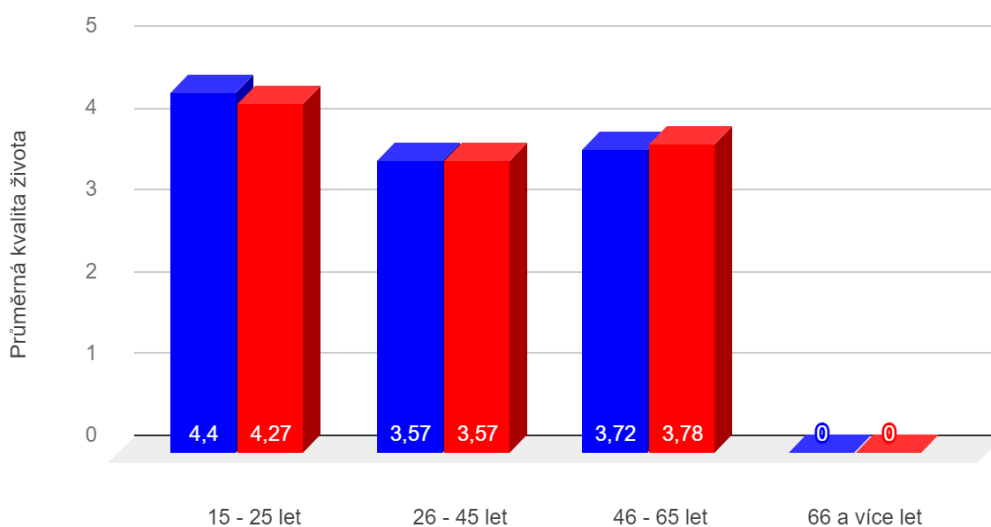
Skupina č. 1

Graf č. 4: Kvalita života dle věku respondentů: skupina č. 1

Kvalita života dle věku respondentů

Skupina č. 2

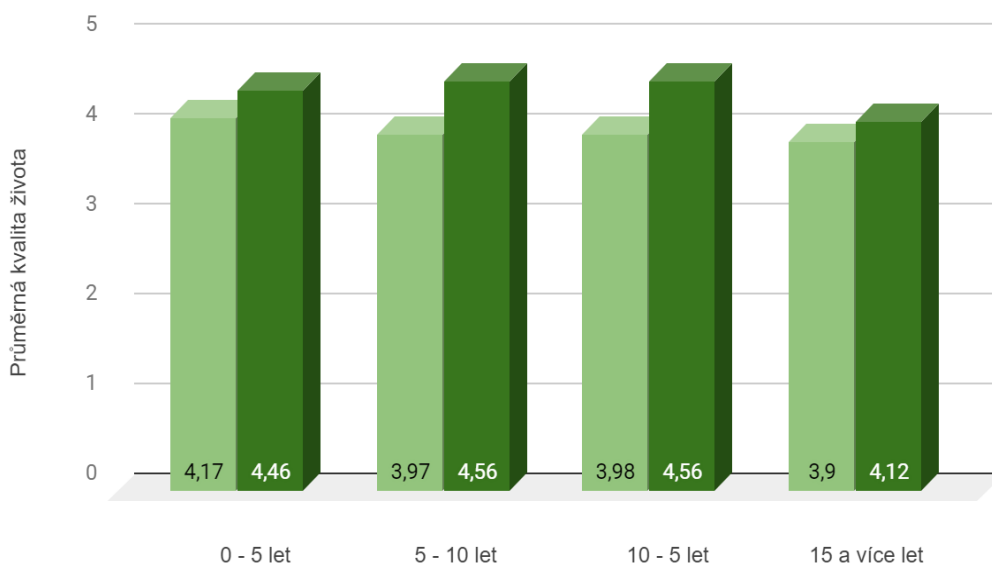
Graf č. 5: Kvalita života dle věku respondentů: skupina č. 2

2.2.4 Kvalita života dle délky pobytu na území České republiky

V rámci otázky č. 4 byli respondenti rozděleni do 4 skupin dle délky pobytu na území ČR. V první kategorii 0 - 5 let bylo identifikováno 49 respondentů, v druhé 5 - 10 let 49 respondentů. Ve třetí kategorii 10 - 15 let na území 23 respondentů a více než 15 let v ČR pobývá 30 respondentů.

Dle hodnocení škálových otázek v této kategorii (Graf č. 6) mají nejnižší rozdíl mezi kvalitou život ve stavu před a po získání občanství obě krajní kategorie, a to téměř shodně. Ve skupině 0 - 5 let pobytu na území je rozdíl v kvalitě 0,29. Ve skupině, která zde pobývá déle než 15 let, je to potom 0,23. Naopak téměř dvojnásobné hodnoty v průměru vykazují obě zbývající skupiny, také téměř shodně. U respondentů, kteří jsou na území mezi 5 a 10 lety, jde o rozdíl 0,59, u respondentů, kteří jsou zde od 10 do 15 let, se jedná o rozdíl 0,58.

Kvalita života dle délky pobytu na území České republiky

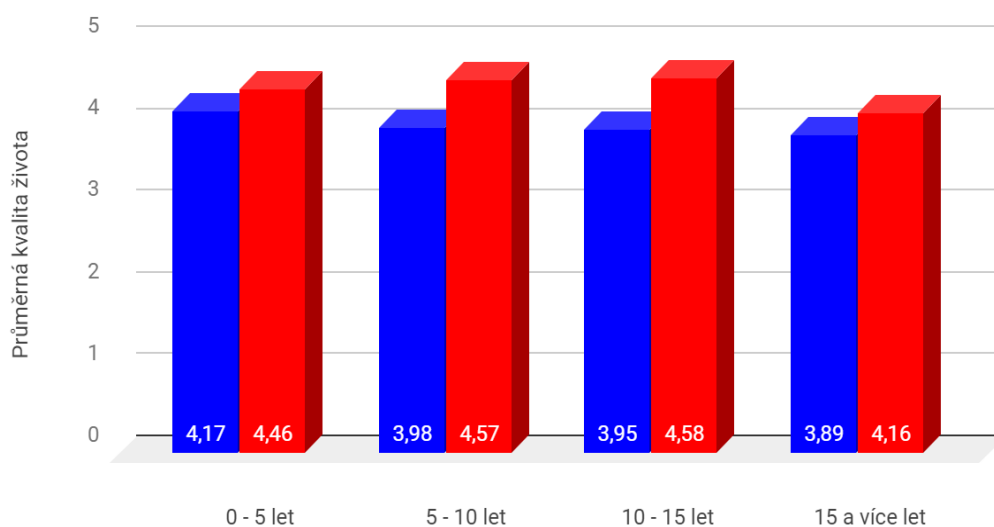

Graf č. 6: Kvalita života dle délky pobytu na území České republiky

I v této kategorii můžeme zaznamenat rozdílnost výsledků mezi skupinou č. 1 a skupinou č. 2 (Graf č. 7 a 8). V první řadě je třeba poznamenat, že žádný z respondentů skupiny č. 2 nepadal do kategorie délky pobytu do 5 let. Z tohoto důvodu nebude autorka její výsledky srovnávat. V kategorii období pobytu od 5 do 10 let je rozdíl mezi kvalitou života před nabytím občanství a po jeho nabytí téměř totožná u obou skupin o 0,6 (skupina č. 1 0,59, skupina č. 2 0,64). Zajímavý je rozdíl v celkových hodnotách. U skupiny č. 1 jsou výchozími hodnotami 3,98 před získáním občanství, po jeho získání stoupne hodnota na 4,57. U skupiny č. 2 začínají stejné hodnoty zhruba o 0,3 níže na 3,63 a vyšplhají se na 4,27. Významný rozdíl v datech je zejména v následující skupině respondentů. U skupiny č. 1, která žije na území 10 - 15 let můžeme zaznamenat růst kvality života o celých 0,63. Naopak u stejně dlouho pobývajících respondentů ze skupiny č. 2 je nepatrný (0,05). Opačným případem jsou respondenti z obou posledních skupin, tedy ti, kteří žijí na území ČR déle než 15 let. Zde téměř shodně roste kvalita, dle odpovědí respondentů okolo 0,2 (skupina č. 1 0,27, skupina č. 2 0,16).

Kvalita života dle délky pobytu na území České republiky

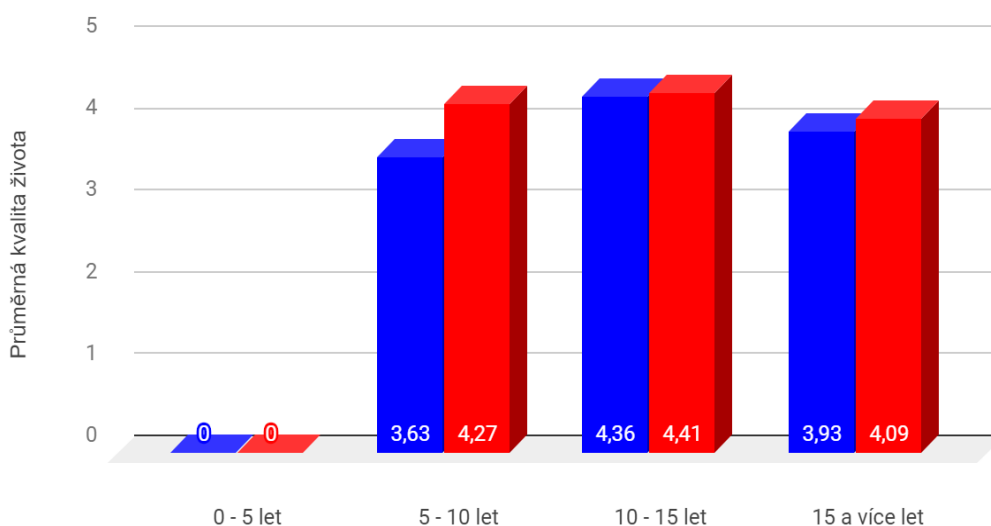
Skupina č. 1

Graf č. 7: Kvalita života dle délky pobytu na území České republiky: skupina č. 1

Kvalita života dle délky pobytu na území České republiky

Skupina č. 2

Graf č. 8: Kvalita života dle délky pobytu na území České republiky: skupina č. 2

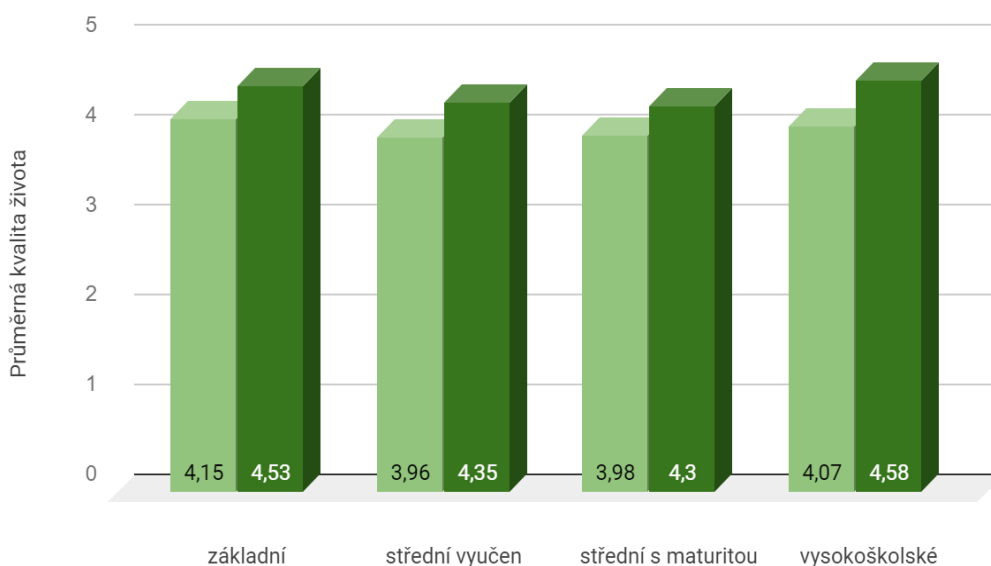
2.2.5 Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů

Dle úrovně vzdělání byly vytvořeny celkem 4 kategorie, které respondenti označovali v otázce č. 5. Celkem 21 respondentů má základní vzdělání, 27 respondentů má střední vzdělání (vyučen), 36 respondentů

má střední vzdělání s maturitou a 42 respondentů dosáhlo vysokoškolského vzdělání. Jeden z dotazníků nebyl v rámci této analýzy využit z důvodu absence odpovědi.

Data ukazující rozdíl kvality života v souvislosti se vzděláním (Graf č. 9) nevykazují významnou nekonzistenci. První skupina se základním vzděláním vnímá změnu kvality života z hodnoty 4,15 na 4,53, tedy o 0,38. Respondenti se středním vzděláním (vyučen) vnímají stejnou změnu jako zlepšení o 0,39 (z 3,96 na 4,35). Podobné hodnoty vykazují také data ze strany respondentů se středním vzděláním s maturitou, tedy z hodnoty 3,98 na 4,3 (tedy o 0,32). Respondenti, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání obdobně, hodnotí změnu kvality života ze 4,07 na 4,58 (tedy o 0,49). Trend tedy postupně roste, nicméně rozdíly mezi první a poslední skupinou nejsou příliš vysoké.

Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů

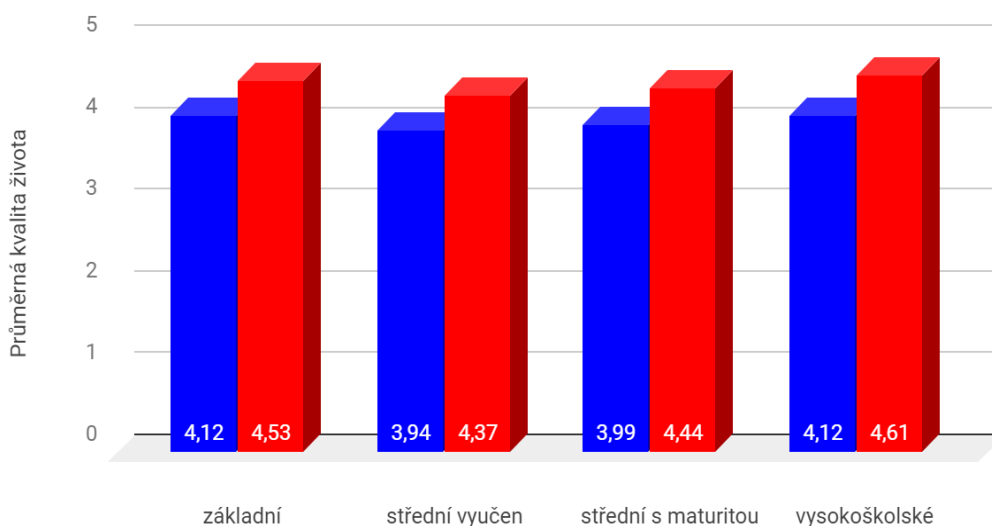
Graf č. 9: Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů

Opačně tomu je u dat, která opět rozdělují skupinu č. 1 a skupinu č. 2 (Graf. 10 a 11). Již u respondentů se základním vzděláním je významný rozdíl v datech. Zatímco výsledky respondentů ze skupiny č. 1 odpovídají celkovému vzorku, který autorka popisovala v předchozí části (z 4,12 na 4,53), u respondentů ze skupiny č. 2 jsou výsledky opačné. Z původních

4,72 klesá kvalita života na 4,45. Nejedná se o radikální propad, nicméně se oproti původním výsledkům dostáváme do negativních čísel, kdy můžeme vidět pokles kvality života o -0,27. Velmi podobné výsledky vzájemně vykazují obě kategorie se středním vzděláním. Skupina č. 1 obecně vnímá zlepšení kvality života o dost významněji (o 0,43 a o 0,45) než u skupiny č. 2 (shodně o 0,6). Poslední kategorie vysokoškolsky vzdělaných respondentů vykazuje zcela jiné výsledky, než je vidět u předchozích skupin. Obecně skupina vysokoškolsky vzdělaných respondentů vnímala zlepšení kvality života o 0,49 v průměru. Při rozdělení do skupin dle občanství můžeme vidět, že se hodnota oproti jiným kategoriím nemění tak významně. V rámci skupiny č. 1 je změna dle respondentů pozitivní o 0,39 a u skupiny č. 2 jde až o 0,82 rozdílu v průměru.

Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů

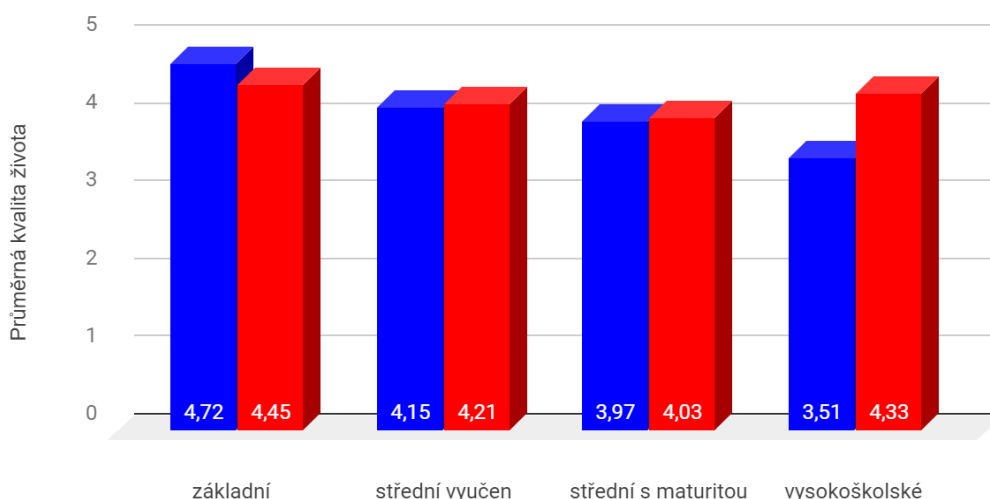
Skupina č. 1

Graf č. 10: Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů: skupina č. 1

Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů

Skupina č. 2

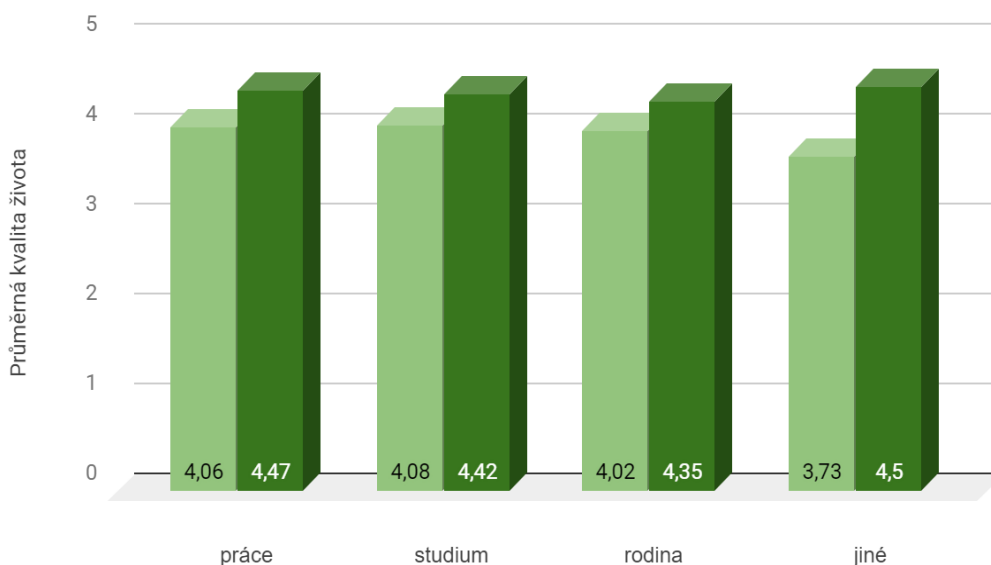
Graf č. 11: Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů: Skupina č. 2

2.2.6 Kvalita života dle účelu pobytu na území České republiky

Dle účelu pobytu vznikly celkem 4 kategorie: práce, studium, rodina a jiné. 58 respondentů vyplnilo, že do ČR přicestovali za účelem zaměstnání, 17 respondentů odpovědělo, že jejich účelem bylo studium. Za rodinou přijelo celkem 31 respondentů. 15 respondentů spadá pak do kategorie jiných důvodů. 6 z dotazníku bylo chybně vyplněných či zcela nevyplněných.

V obecné rovině (Graf č. 12) vykazují i v této kategorii výsledku celkovou konzistenci až na jednu podskupinu. V prvních třech případech - tedy při účelu práce, studia a rodiny - jsou výsledky okolo 0,3 - 0,4 rozdílu v průměru. V prvním případě je to konkrétně z 4,06 na 4,47 (tedy o 0,39), v případě studia z 4,08 na 4,42 (tedy o 0,34) a v případě rodiny z 4,02 na 4,35 (tedy o 0,33). Můžeme zde vidět, že nejenže rozdíl, ale také výchozí a výsledné hodnoty, jsou si velmi blízké. Výjimkou je pouze kategorie jiné, kde začíná výchozí pozice již na 3,73 (což je přibližně o 0,3 níže, než v předchozích případech) a ústí na 4,5. Výsledkem je tedy růst ve vnímání kvality života až o 0,77.

Kvalita života dle účelu pobytu na území České republiky

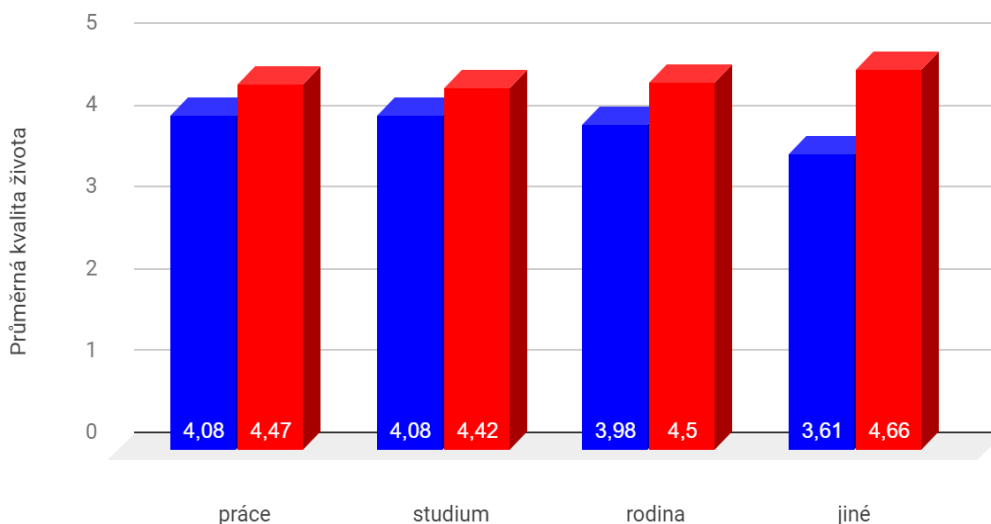

Graf č. 12: Kvalita života dle účelu pobytu na území České republiky

Pokud se podíváme na výsledky rozdělené podle skupin, budou již rozdíly mezi daty významnější (Graf č. 13 a 14). Jedinou kategorií, která nebude hodnocena, bude kategorie respondentů, kteří přijeli za účelem studia. Důvodem je absence respondentů z řad skupiny č. 2. V rámci pracovního účelu skupina č. 1 zůstala ve výsledcích shodná (pouze výchozí stav je vyšší o 0,02). Nicméně ne již, co se týká skupiny č. 2. Zde jsou výsledky velmi rozdílné. Z původní hodnoty 3,54 stoupla hodnota kvality života na 4,27. To je skok o 0,73, oproti obecnému průměru 0,31 je to tedy dvojnásobná hodnota. U kategorie rodinného účelu pobytu na území vidíme opětovně trend, kdy v rámci skupiny č. 1 jsou hodnoty skokově vysoké. Z původního průměru hodnot 3,98 se kvalita dle respondentů zlepšila až o 0,52 na celých 4,5. Oproti tomu ve skupině č. 2 vidíme opakovaně negativní trend. Ten je vyjádřen poklesem průměru vnímání kvality života o 0,1. V poslední kategorii, tedy jiného účelu, si data ze skupiny č. 1 zachovaly svůj prudký nárůst, který se z původních 0,8 vyšplhal na 1,05. i ve skupině č. 2 je patrný nárůst, je však poměrně nižší (o 0,38).

Kvalita života dle účelu pobytu na území České republiky

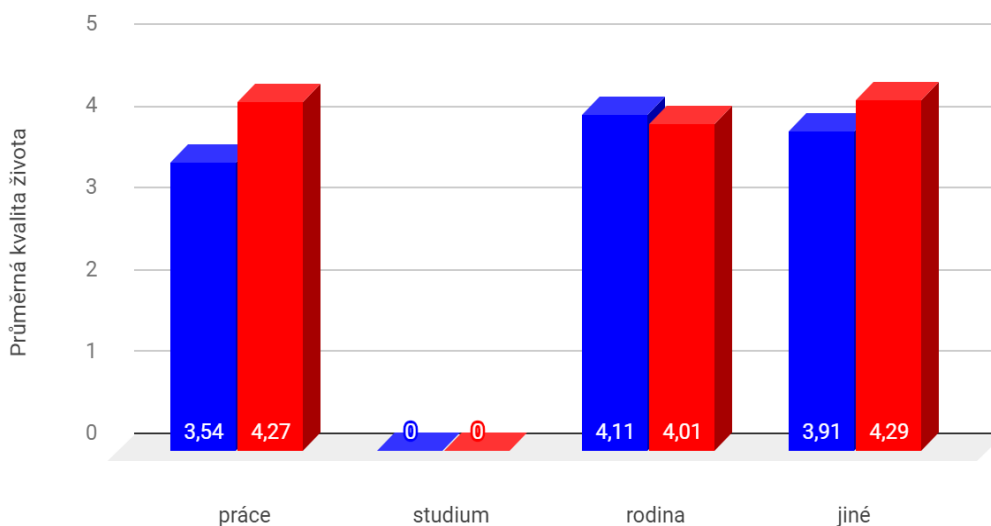
Skupina č. 1

Graf č. 13: Kvalita života dle účelu pobytu na území České republiky: skupina č. 1

Kvalita života dle účelu pobytu na území České republiky

Skupina č. 2

Graf č. 14: Kvalita života dle účelu pobytu na území České republiky: skupina č. 2

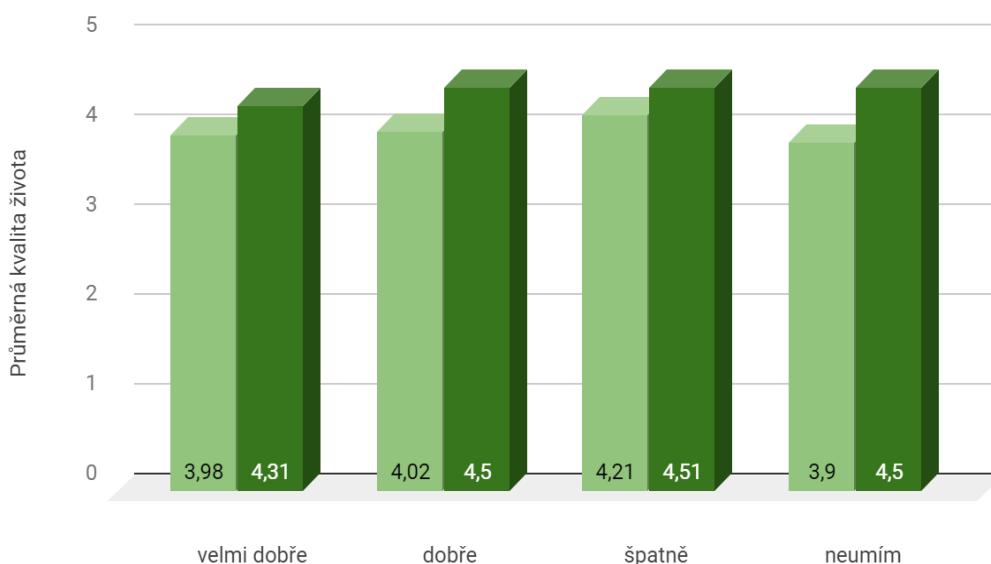
2.2.7 Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka

Dle úrovně znalosti českého jazyka byli respondenti rozdělení na základě otázky č. 7. 31 z celkového počtu odpověděli, že je jejich znalost jazyka na velmi dobré úrovni, 77 vnímalo svou znalost jako dobrou

s přízvukem, 17 respondentů odpovědělo, že jejich znalost je špatná a rozumí pouze základům. U 2 respondentů byla znalost označena jako „neumím“.

Respondenti s velmi dobrou znalostí českého jazyka označili rozdíl v kvalitě života v jeho zlepšení, a to o 0,33. Tato hodnota je přibližně stejná s hodnotou skupiny respondentů, kde data mluví o zvýšení o 0,3. Respondenti, kteří, dle svého vyjádření mluví česky dobře, ale s přízvukem, vidí zlepšení kvality života při získání občanství pozitivněji. Nárůst je zde o 0,48. Nejvyšší nárůst je zaznamenán ve skupině respondentů, kteří svou znalost vyjádřili jako „neumím“. Zde narostly hodnoty změny kvality života z 3,9 na 4,5 tj. o 0,6.

Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka

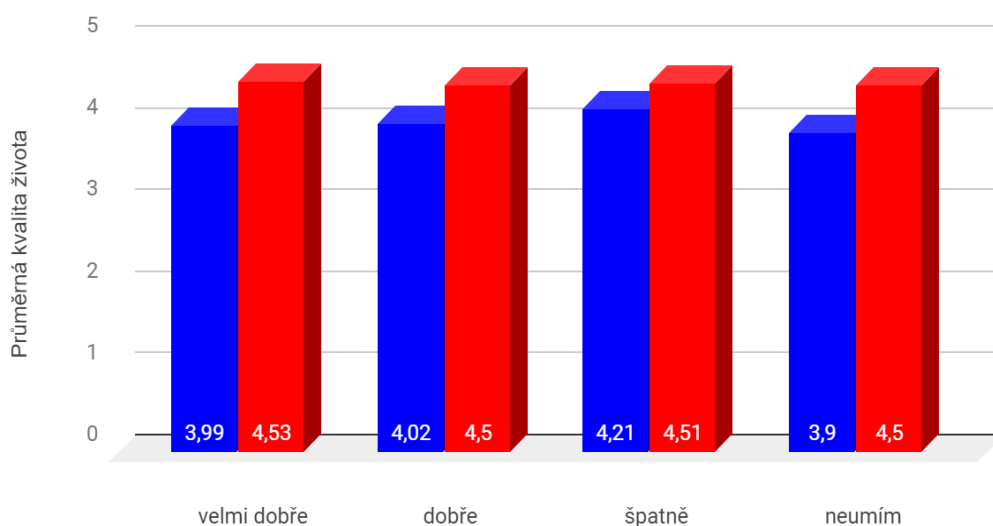
Graf č. 15: Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka

Při srovnání výsledků skupiny č. 1 a skupiny č. 2 budou eliminovány 2 kategorie. Jedná se o obě krajní kategorie, kam spadají respondenti, jejichž znalost jazyka je špatná či žádná. Z obou skupin nebyl během dotazníkového šetření zastoupen jediný respondent. V rámci první kategorie respondentů, jejichž znalost jazyka je velmi dobrá, můžeme vidět opětovnou nekonzistenci dat mezi skupinou č. 1 a skupinou č. 2. V prvním případě nám data ukazují, že kvalita života stoupla z 3,99 na

4,53, tedy o 0,54. V případě skupiny č. 2 je rozdíl podstatně menší, a to 0,15. Rozdíl, i když podstatně menší, je také v kategorii dobře hovořících. V rámci skupiny č. 1 je rozdíl 0,48 (zcela shodný s obecnou kategorií), u skupiny č. 2 je to pak o něco méně (0,42).

Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka

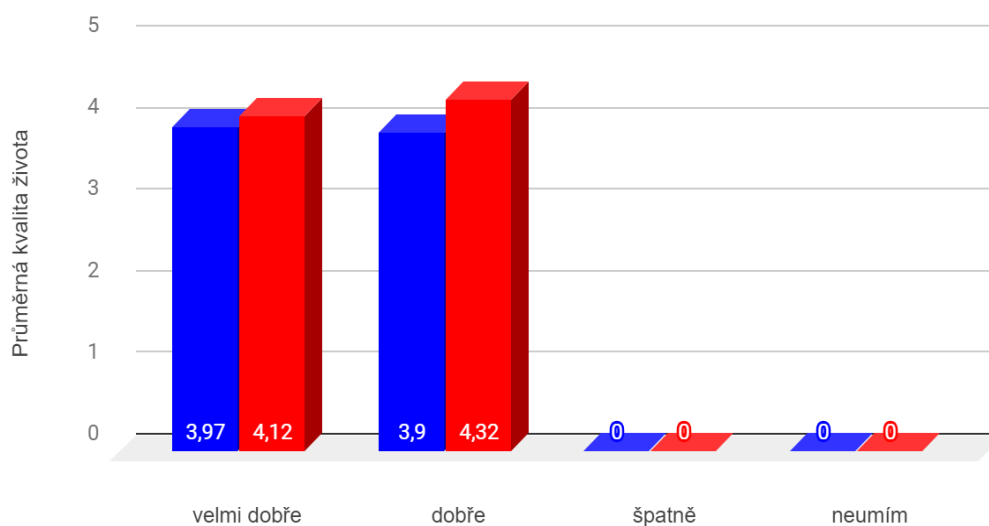
Skupina č. 1

Graf č. 16: Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka: skupina č. 1

Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka

Skupina č. 2

Graf č. 17: Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka: skupina č. 2

2.3 Vyhodnocení výzkumu

Práce sleduje zhodnocení, zda nabytí českého občanství má významný vliv na postavení, život a problémy občanů Ukrajiny u nás. Hodnocení probíhá skrze srovnání kvality života před jeho nabytím a po jeho nabytí. Z prvních nejobecnějších údajů vyplývá, že celková kvalita života, dle všech 127 respondentů, se po získání českého občanství zvýší. V obecné rovině bylo zvýšení patrné o 0,4 v průměru hodnocení všech respondentů.

Překvapivý trend, který se prolíná celým výzkumem, je rozdíl v hodnocení kvality života mezi skupinou respondentů, kteří teprve o občanství chtějí žádat (skupina č. 1) a respondenty, kteří již občanství získali (skupina č. 2). Výsledky ukazují, že první skupina je významně pozitivnější (rozdíl je 0,52) ve vnímání změny svého života v očekávání získání českého státního občanství. Data u druhé skupiny, jejichž hodnocení se odvíjí opačně - tedy změnu kvality života hodnotí zpětně po získání občanství - vykazují negativní trend. Na rozdíl od první skupiny, tedy druhá skupiny, vidí po získání občanství spíše pokles kvality života. Je konkrétně o pokles o 0,2.

Obdobné výsledky jsou vykazovány při dělení na jednotlivé skupiny ve všech kategoriích proběhlé analýzy. Pokud tedy rozdělíme výsledky mezi skupinu č. 1 a skupinu č. 2 v kategorii dle věku respondentů, délky pobytu na území, úrovně vzdělání, účelu pobytu nebo úrovně českého jazyka, uvidíme velmi podobné výsledky napříč kategoriemi. Nejčastěji dochází u skupiny č. 2 k velmi malým výkyvům ve vnímání kvality života obecně, nebo dokonce k mírnému poklesu do záporných čísel. Naopak u skupiny č. 2 jejím rozdělením často vzniká vyšší koeficient průměrně očekávané změny kvality života. Odchylkou je však kategorie dle vzdělání, konkrétně skupina vysokoškolsky vzdělaných respondentů. Při rozdělení do skupin je zde patrné, že se hodnota kvality života u skupiny č. 2 se významně zvedá o 0,82 (oproti skupině č. 1 0,39).

Rozdíl ve vnímání obou skupin si autorka vysvětluje několika způsoby. Za prvé je rozdíl jistě psychologický. Rozdíl v datech můžou

způsobovat oba paradoxy (paradox spokojenosti a nespokojencovo dilema), uvedené v kapitole 1.4. V první skupině jasně převažuje tendence pozitivnějšího vnímání v očekávání změny statusu, naopak u druhé skupiny je zkreslené vnímání způsobeno retrospektivním hodnocením situace před nabytím občanství. Druhým faktorem, který může rozdíl ovlivňovat, je nepochopení otázek ze strany obou skupin. U první je zvýšené riziko nepochopení skrze jazykovou bariéru u druhé tento faktor může hrát také roli, zároveň může být nepochopen sled otázek (zamýšlená retrospektiva). Tento fakt může vysvětlovat také samotnou odchylku u respondentů, kteří dosáhli nejvyššího vzdělání, a jejich míra pochopení záměru dotazníku mohla být obecně hlubší.

Jak je uvedeno dříve, rozhodla se autorka interpretovat výsledky také dle jiných faktorů, které z dotazníku vycházejí. Prvním z nich je druh pobytu na území. Dle dat od respondentů vykazují v této kategorii nejsilnější tendenci k vnímání změny kvality života ti, kteří v současné době pobývají na území na základě trvalého pobytu. Tato skupina respondentů si, dle svého, „polepší“ o 0,57., podobně jako ti, kteří u nás mají dlouhodobé vízum (o 0,53). Naopak nejnižší hodnoty vykazuje skupina s přechodným pobytem na území. Všechna tato data odráží logiku legislativní úpravy pobytové agendy v ČR.

Získání občanství následuje nejméně po 5 letech (u obč. EU po 3 letech) od získání trvalého pobytu. Tato skupina cizinců tedy bude nejčastěji reálně uvažovat o získání občanství a jejich očekávání od změny statusu budou nejsilnější. Naopak cizinci, původem z Ukrajiny, kteří pobývají v ČR na přechodný pobyt, tedy jako rodinní příslušníci občana ČR nebo občana EU, již tímto nabývají takových výhod oproti cizincům z třetích zemí, že jejich urgence pro získání občanství bude nižší. Zajímavým výkyvem je ale vysoké hodnocení cizinců s dlouhodobým vízem. Pokud se nejedná o opakovanou žádost, jde o cizince, kteří se na našem území zdržují poměrně krátkou dobu (do 1 roku), autorka tedy tyto výsledky připisuje neporozumění rozdílu mezi dlouhodobým vízem a dlouhodobým pobytem.

Hodnocení kvality života dle délky pobytu na území koresponduje s předešlými výsledky, dle druhu pobytu. Pro kratší pobyty (0 - 5) se kvalita života měnila polovičně (o 0,29) než u pobytů delších. Respondenti, kteří v ČR setrvali déle než 5 let (kategorie 5 -10 a 10 - 15 let), uvedli vyšší očekávané zvýšení kvality po získání českého občanství (0,59 a 0,58).

Není zcela nelogické, že cizinci, kteří na našem území setrvávají delší dobu, také vykazují vyšší míru motivace k hlubší integraci do společnosti a očekávají „plody“ takového směřování. Jak uvádí Schebelle a Kubát (2013) ve svém výzkumu z roku 2013, hraničním obdobím pro posun v rozhodování, zda cizinec u nás setrvá a posune tak míru integrace směrem k úplnému začlenění do cílové společnosti je 6 - 7 let. Zajímavá je ovšem odchylka ve formě poslední kategorie (15 a více let), kde jsou naměřené hodnoty téměř shodné s nejkratší pobytovou kategorií (0,23). Autorka se domnívá, že tyto výsledky by mohl vysvětlovat fakt, že v takovém případě může jít o cizince, kteří již mnohonásobně přesáhli zákonnou dobu pro získání občanství a v jejich integračním posunu jim brání jiné problémy. Jak uvádí ve svém výzkumu Sokáčová (2013), většina dlouhodobě usazených migrantů u nás nemá z řady důvodů o získání občanství zájem. Mezi hlavní důvody patří institucionální (procesní) náležitosti a jednání s úřady, negativní posuzování dostatečnosti integrace nebo ztráta původního občanství (Sokáčová 2013). Poslední problém je od roku 2014 eliminován, neboť je cizincům (ze strany ČR) umožněno si ponechat dvojí občanství (Kandalec 2018). Naopak díky novele přibývá podmínka zkoušky z českých reálií, což je pro mnoho cizinců demotivujícím prvkem.

Dle výzkumu Schebelle a Kubáta (2013) má velký vliv na vůli setrvat v ČR věk. Dle jejich výsledků projevilo zájem zůstat na území 55 % mladých osob ve věku od 18 do 28 let, 50 % osob ve věku 29 - 34 let a u kategorie 48 a více let dokonce 75 % respondentů (Schebelle, Kubát 2013). Výsledky našeho výzkumu ukazují jistou podobnost s menšími odchylkami. Nejmladší kategorie respondentů (15 - 25 let)

opravdu vykazuje poloviční očekávaný nárůst v kvalitě života (0,25), než-li ta nejstarší (0,38). Odchylku zde vykazuje prostřední kategorie respondentů v aktivním věku 26 - 45 let. Zde jsou hodnoty ve srovnání s ostatními kategoriemi velmi nízké (0,06). Důvodem této odchylky může být řada aspektů a autorka této práce nemá dostatečnou oporu v datech pro vysvětlení jakékoliv vysvětlení, které by pouze nepolemizovalo s neověřenou teorií. Z hlediska této problematiky by byl velmi zajímavý a přínosný bližší výzkum.

V kategorii rozdělující respondenty dle vzdělání nejsou patrné žádné silnější výchyly ve vnímání kvality života (0,38, 0,39, 0,32, 0,49). Nejvyšší hodnotu vykazují vysokoškolsky vzdělaní respondenti, nicméně rozdíl není tak vysoký. Je patrné, že respondenti napříč všemi druhy vzdělání mají podobná očekávání v otázce změny kvality života po získání českého občanství.

Zajímavé je srovnat tyto výsledky s průzkumem Schebelle a Kubáta (2013). Ti na základě dat zjistili, že vzdělání hraje významnou roli v tom, zda cizinec u nás chce setrvat delší dobu a završit tak integraci do české společnosti. Malý zájem o stálý život v ČR byl zjištěn u osob s nižším stupněm vzdělání (vyučení) a u osob s nejnižším stupněm vzdělání (základní i neukončené, praktická škola bez vyučení (50%). Naopak vyšší vůli vykazovali respondenti s vyšším stupněm dosaženého vzdělání, a to zejména osoby se středoškolským odborným (67 %) či všeobecným vzděláním s maturitou (75 %) a vysokoškolsky vzdělaní respondenti (66 %) (Schebelle, Kubát 2013). Podobnost s výzkumem této práce nelze hledat v samotných datech (práce měří rozdílná data), nicméně lze srovnat návratnost dotazníků. Ačkoliv nejsou čísla zcela průkazná, z celkového počtu 127 dotazníků v této kategorii tvoří pouze 21 respondentů skupinu se základním vzděláním, 27 respondentů má střední vzdělání (vyučení), 36 respondentů má střední vzdělání s maturitou a 42 respondentů jsou ti, kteří dosáhli vysokoškolského vzdělání. Vzhledem k formě výběru dotazníků na základě vůle získat české občanství (ot. č. 9) má autorka za to, že tento

fakt může ukazovat na vyšší vůli k setrvání na území, následné integraci a získání občanství se zvyšující se úrovní vzdělání.

Zcela vyrovnaná je kategorie, která odráží očekávání dle účelu pobytu na území ČR. Ať se již jedná o pracovní účel (0,39), účel studia (0,34) nebo účel rodinný (0,33) jsou očekávání v průměru totožná. Výjimkou je skupina respondentů, kteří nedokázali mezi tyto tři kategorie svůj účel zařadit. U těch jsou očekávání dvojnásobně vyšší (0,77). Vzhledem k malému vzorku (15 ze 127 respondentů) a potencionálně širokému spektru důvodů (jazyková bariéra, nerozhodnost aj.) a možností účelů (narození na území, výzkum, podnikání aj.) autorka nebude tato data interpretovat.

Poslední kategorií je rozdělení dle úrovně znalosti českého jazyka. Jak uvádí Schebelle, Kubát, Kotíková a Vychová (2015), ale také Sokáčová (2013) je znalost českého jazyka jedním z nejvýznamnějších problémů, kterým cizinci při začleňování do české společnosti čelí. Alespoň dobrá znalost českého jazyka je tak z hlediska integrace a tedy i jejího dovršení ve formě získání občanství klíčová. To potvrzují i naše data. Většina (104 ze 127) respondentů, kteří mají zájem o získání občanství (dle ot. č. 9 v dotazníku), označili svou znalost českého jazyka jako velmi dobrou, jako rodilí mluvčí nebo dobrou s přízvukem. Skupinou, která má pak nejvyšší očekávání od získání občanství je, dle našich dat, skupina dobře mluvících cizinců s přízvukem. Zde se pohybuje hodnota okolo 0,48 v průměru. O něco menší očekávání má skupina velmi dobře mluvících respondentů (0,33) a špatně mluvících (0,3). Skokový nárůst v očekávání byl u respondentů, kteří se označili jako „neumím“ (o 0,6). Jedná se však o vzorek pouhých 2 respondentů, i zde autorka nebude data interpretovat.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce představila výzkum zabývající se problematikou *postavení, života a problémů* občanů Ukrajiny s legálním pobytem v ČR. Autorka se ve své práci zaměřila na vliv získání českého státního občanství na tyto aspekty. Měření proběhlo skrze hodnocení kvality života zkoumané skupiny respondentů dle 11 stanovených kategorií. Autorka v práci využila dotazníkové šetření. Dotazník obsahoval 10 otázek (8 uzavřených a 2 škálové) a byl distribuován na pracovišti Odboru azylové a migrační politiky v Praze. Skrze výpověď 127 respondentů se autorka snažila o zhodnocení hypotézy, zda *nabytí českého občanství má významný vliv na zlepšení kvality života pro cizince původem z Ukrajiny s legálním pobytem na území České republiky*.

Výpovědi respondentů v dotazníkovém šetření ukazují jasně profilu cizince, který při získání občanství očekává nejsilnější změnu svého statusu. Jedná se především o občany Ukrajiny, kteří na našem území žijí déle než 5 let na základě dlouhodobého nebo trvalého pobytu. Naopak kratší délka pobytu a občané, kteří zde pobývají na přechodný pobyt a jsou tak kvalifikováni jako rodinní příslušníci občana ČR, nebo EU (ne jako občané třetích zemí), nevyhlíží k získání českého občanství s tak silným očekáváním spojeným se změnou jejich života. Z hlediska věku respondentů je změna nejpatrnější u nejmladší kategorie 15 - 25 let a u kategorie 46 - 65 let. Naopak cizinci v aktivním věku 26 - 45 let si získání občanství se zvýšením kvality silně nespojují. V rámci hodnocení změny z pohledu výše vzdělání a účelu pobytu, tyto dvě kategorie shodně vypověděly, že obecně nemají vliv na očekávanou změnu. Naopak kategorie, která brala v potaz úroveň českého jazyka, vypověděla, že respondenti s velmi dobrou znalostí nebo s dobrou znalostí českého jazyka očekávají silnější změnu, nežli ti, kteří mluví špatně či vůbec.

Obecná data pocházející z výzkumu potvrdila pozitivní vliv získání občanství. Ve všech kategoriích označili respondenti očekávanou pozitivní změnu, a to v průměru o 0,4. Tato data potvrzují, že změna ve statutu

přináší také změnu v postavení, celkovém zkvalitnění a eliminaci problémů v životě cizince na našem území.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Od multikulturalismu k občanské integraci. Změny v západoevropských politikách integrace přistěhovalců*. In: Dilemata občanské společnosti, 2005. ISBN 978-80-7367-815-9.
- BARŠOVÁ, A., BARŠA, P. *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 2005a. ISBN 80-210-3875-6.
- BURDUKOVSKII, N. *Integrace ukrajinských migrantů v ČR*. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze: Fakulta sociálních věd. 2018.
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0139-7.
- DRBOHLAV, D. *Ukrajinská pracovní migrace v Česku: migrace - remittance - (rozvoj)*. Praha: Karolinum. 2015. ISBN 978-80-246-2995-7.
- DRBOHLAV, D., JANSKÁ, E., ŠELEPOVÁ, P. *Ukrajinská komunita v České republice*. In: Menšiny a migranti v České republice. Portál, Praha, 2003. ISBN 80-7178-648-9.
- DVOŘÁK, F. *Ukrajinská migrace do České republiky a její dopady na vnímání Ukrajinců českou majoritní společností*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze: Přírodovědecká fakulta, 2013.
- EZZEDDINE, P., PAVELKOVÁ, L. *Migrantky a nájemná práce v domácnosti: úvod do problematiky*. In: Migrantky a nájemná práce v domácnosti v České republice. Praha: Sdružení pro integraci a migraci, 2014. ISBN 978-80-260-6894-5.
- GABAL, I. *Analýza postavení cizinců dlouhodobě žijících v ČR a návrh optimalizačních kroků*. Praha: Ivan Gabal Analysis and Consulting. 2004.

- GURKOVÁ, E. *Hodnocení kvality života: Pro klinickou praxi a ošetrovatelský výzkum*. Praha: Grada. 2011. ISBN 978-80-247-3625-9.
- HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7367-040-2.
- HNILICOVÁ, H., DOBIÁŠOVÁ, K. *Zpráva o stavu zdraví a zdravotní péči pro migranty v ČR*. Praha: Ústav veřejného zdravotnictví a medicínského práva 1. lékařská fakulta Univerzity Karlovy.
- KANDALEC, P. *Co skutečně přinesl nový zákon o státním občanství*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2018, roč. 26, č. 2, s 321-336.
- Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu: Ve vzájemném respektu a o Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016, 2016. In: Ministerstvo vnitra.
- KUNŠTÁT, D. *Náš vztah k jiným národům a národnostem: TISKOVÁ ZPRÁVA*. Sociologický ústav AV ČR: Centrum pro výzkum veřejného mínění. 2005.
- MAREŠ, J. a kol. *Kvalita života u dětí a dospívajících I.* Brno: MSD, 2006. ISBN 80-86633-65-9.
- MJARTAN, Z. *Migrace z Ukrajiny do Česka po roce 1991*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze: Přírodovědecká fakulta. 2016.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 9. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 9/94 publikovaný pod č. 207/1994 Sb.
- OLECKÁ, I., IVANOVÁ, K.. *Metodologie vědeckovýzkumné činnosti*. Olomouc: MVSO, 2010. ISBN 978-80-87240-33-5.
- POŘÍZKOVÁ, H. *Analýza zahraniční zaměstnanosti v České republice; postavení cizinců na trhu práce a podmínky jejich ekonomické integrace*. Praha: VÚPSV, v.v.i. Praha, 2008. ISBN 978-80-87007-83-9.
- POŘÍZKOVÁ, H., RÁKOCZYOVÁ, M, TRBOLA, R. *Cizinci ze třetích zemí v Jihomoravském kraji; vstupní analýza sociální integrace*. Brno: VÚPSV, v.v.i., 2009.
- PRŮCHA, J., ŠVARŤÍČEK, R. *Etický kodex české pedagogické vědy a výzkumu*. Pedagogická orientace, 2009, roč. 19, č. 2, s.89–105.

- PUNCH, K. F. *Úspěšný návrh výzkumu*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-468-7.
- PUNCH, K. F. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Potrál, 2008a. ISBN 978-80-7367-381-9.
- RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR I*. Praha, Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2008.
- RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R. *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha, Sociologické nakladatelství, 2009.
- RÁKOCZYOVÁ, M., TRBOLA, R., VYHLÍDAL, J. *Lokální strategie integrace cizinců v ČR II (případová studie Brno)*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2011.
- REICHL, J. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-3006-6.
- SCHEBELLE, D., HORÁKOVÁ, M. *Bariéry integračního procesu reflexí cizinců z třetích zemí*. Praha: VÚPSV. 2012. ISBN 9788074161124.
- SCHEBELLE, D., KUBÁT, J. *Proces integrace rodin cizinců do majoritní společnosti České republiky s ohledem na jejich sociokulturní specifika a role žen v procesu integrace*. Praha: VÚPSV. 2017. ISBN 978-80-7416-311-1
- SCHEBELLE, D., KUBÁT, J., KOTÍKOVÁ, J., VYCHOVÁ, H. *Průzkum veřejného mínění cizinců z třetích zemí o otázkách integrace a jejich názorech na majoritní společnost a život v ní*. Praha: VÚPSV. 2015. ISBN 978-80-7416-225-1
- SOKAČOVÁ, L. *Postavení a postoje dlouhodobě usazených migrantů a migrantek v České republice*. Poradna pro občanství/Občanská a lidská práva.
- SÝKORA, L., ČANĚK, M., FIEDLEROVÁ, K., TRLIFAJOVÁ, L., MATOUŠEK, R., BRABCOVÁ, Š. *Metodika prevence rezidenční segregace a podpory integrace cizinců v lokalitách koncentrace zahraničních pracovníků*. Praha: Univerzita Karlova, Přírodovědecká fakulta, 2015.

ŠANDEROVÁ, J. *Sociální stratifikace*, Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-246-0025-0.

UHEREK, Z. a kol. *Cizinecké komunity z antropologické perspektivy: vybrané případy významných imigračních skupin v České republice*. Praha: Etnologický ústav AV ČR, 2008. ISBN 978-80- 87112-12-0.

UHEREK, Z. *Cizinecké komunity a městský prostor v České republice*. Sociologický časopis, 2003, roč. 39, č. 2, s. 193–216.

VALÁŠEK, M., KUČERA, V. *Státní občanství: komentář: zákon o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky a vybrané související právní předpisy a mezinárodní dokumenty*. Praha: Linde, 2006.

VAVREČKOVÁ, J., BAŠTÝŘ. I. *Metodika sledování a hodnocení integrace cizinců z třetích zemí v České republice*. Praha: VÚPSV, 2010. ISBN 978-80-7416-070-7.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

ALLARD, E. *Dimensions of Welfare in a Comparative Scandinavian Study*. Acta Sociologica, 1976, č. 19, s. 227-239.

CUMMINS, R. A. *The Domains of Life Satisfaction: An Attempt to Order Chaos*. Social Indicators Research, 1996, č. 38, s. 303-328.

LEONTIYEVA, Y. *The Education–Employment Mismatch among Ukrainian Migrants in the Czech Republic*. Central and Eastern European Migration Review, 2014, roč. 3, č. 1, s.63–84.

VEENHOVEN, R. *The Four Qualities of Live*. Journal of Happiness Studies, 2000, roč. 1, č. 1, s. 1-39.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČSÚ. *Cizinci v ČR (Foreigners in the Czech Republic) 2018* [2019-02-10]. Dostupné z: http://www.czso.cz/ciz/cizinci.nsf/i/pocet_cizincu_v_cr.

HOLEČEK, A. *Život a pracovní podmínky cizincu v Plzni*. 2009 [2019-02-10]. Dostupné z:

[http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/AHo
lecek_ZivotAPracovniPodminkycizincuVPlzni.pdf](http://aa.ecn.cz/img_upload/224c0704b7b7746e8a07df9a8b20c098/AHo
lecek_ZivotAPracovniPodminkycizincuVPlzni.pdf)

META o.p.s. *O migraci*. 2019. [2019-02-10] Dostupné z:
<https://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/o-migraci>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Realizace
Koncepte integrace cizinců do konce roku 2004 a postup při realizaci
Konceptu integrace cizinců v roce 2005*. Přijato usnesením vlády ze dne
5. ledna 2005 č. 5. 2004. [2019-02-10] Dostupné z:

[http://cizinci.mpsv.cz/soubory/
2e33592ff4e62e3fbf6636c62f2ea142/Usnesen__5_2005.pdf](http://cizinci.mpsv.cz/soubory/
2e33592ff4e62e3fbf6636c62f2ea142/Usnesen__5_2005.pdf)

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Informace o realizaci zásad konceptu
integrace cizinců na území České republiky a návrh Konceptu integrace
cizinců na území České republiky*. Přijato usnesením vlády ze dne 11.
prosince 2000 č. 1266. 2000. [2019-02-10] Dostupné z:

<http://www.mvcr.cz/dokumenty/integrace/index.html>.

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Návrh zásad konceptu integrace
cizinců na území České republiky*. Usnesení vlády ze dne 7. července
689. 1999. [2019-02-10] Dostupné z:

[http://cizinci.mpsv.cz/soubory/1333592ff4e6183fbf6636c62f01a142/Z_s
ady_vl_dy_integrace.pdf](http://cizinci.mpsv.cz/soubory/1333592ff4e6183fbf6636c62f01a142/Z_s
ady_vl_dy_integrace.pdf)

MINISTERSTVO VNITRA. *Slovníček pojmů*. 2018a. [2019-02-10] Dostupné z:
<https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.aspx>

MINISTERSTVO VNITRA. *Terminologický slovník - krizové řízení a plánování
obrany státu*. 2016. [2019-02-10] Dostupné z:
[www.mvcr.cz/file:///C:/Users/Asus/Downloads/Terminologicky_slovník_MV-
2016%20\(1\).pdf](http://www.mvcr.cz/file:///C:/Users/Asus/Downloads/Terminologicky_slovník_MV-
2016%20(1).pdf).

Otevřený dopis od zaměstnavatelů vládě ČR, 2016. [2019-02-10].

Dostupné z: [http://www.komora.cz/pro-podnikani/zamestnanci-
ukrajina/zarazeni-do-rezimuukrajina.aspx](http://www.komora.cz/pro-podnikani/zamestnanci-
ukrajina/zarazeni-do-rezimuukrajina.aspx).

VAŠÍK, J. KAŠE, Z., BARTÁČKOVÁ, M., PEJČOCH, O., KINDL, M.
Aspekty života Ukrajinců v České republice. Hospodářská a kulturní
studia: Provozně ekonomická fakulta ČZU v Praze, 2009. [2019-02-10].

Dostupné z:

http://www.hks.re/wiki/aspekty_zivota_ukrajincu_v_ceske_republice.

Zákon č. 186/2013 Sb., *Zákon o státním občanství České republiky a o změně některých zákonů (zákon o státním občanství České republiky)*, 2013. [2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-186>.

Zákon č. 326/1999 Sb., *Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů*, 2017. [2019-02-10]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

MV – Ministerstvo vnitra

MZV – Ministerstvo zahraničních věcí

OAMP – Odbor azylové a migrační politiky

ZCP – Zákon o pobytu cizinců

ZSO – Zákon o státním občanství

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam grafů

Graf č. 1: Kvalita života dle občanství	37
Graf č. 2: Kvalita života dle druhu pobytu na území české republiky.....	38
Graf č. 3: Kvalita života dle věku respondentů	39
Graf č. 4: Kvalita života dle věku respondentů: skupina č. 1	40
Graf č. 5: Kvalita života dle věku respondentů: skupina č. 2	41
Graf č. 6: Kvalita života dle délky pobytu na území české republiky	42
Graf č. 7: Kvalita života dle délky pobytu na území české republiky: skupina č. 1	43
Graf č. 8: Kvalita života dle délky pobytu na území české republiky: skupina č. 2	43
Graf č. 9: Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů.....	44
Graf č. 10: Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů: skupina č. 1	45
Graf č. 11: Kvalita života dle úrovně vzdělání respondentů: skupina č. 2	46
Graf č. 12: Kvalita života dle účelu pobytu na území české republiky	47
Graf č. 13: Kvalita života dle účelu pobytu na území české republiky: skupina č. 1	48
Graf č. 14: Kvalita života dle účelu pobytu na území české republiky: skupina č. 2	48
Graf č. 15: Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka	49
Graf č. 16: Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka: skupina č. 1.....	50

Graf č. 17: Kvalita života dle úrovně znalosti českého jazyka: skupina č. 2..... 50

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A - DOTAZNÍK.....	I-IV
---------------------------	------

Dotazník / Анкета

Dobrý den,

jsem studentkou Univerzity Jana Amose Komenského v Praze 3 a zpracovávám bakalářskou práci na téma: *Postavení, život a problémy občanů Ukrajiny s legálním pobytem na území ČR*. Proto Vás srdečně prosím o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník je **anonymní a dobrovolný** a poslouží pouze ke sběru informací pro vypracování mé práce. Odpověď na otázku označte vždy křížkem.

Děkuji vám mnohokrát za spolupráci,

Lešetická Iva

Доброго дня,

я студентка університету Яна Амоса Коменського в Празі 3, пишу дипломну роботу на тему: «*Статус, життя та проблеми громадян України, які проживають на території Чеської Республіки*». Щиро прошу вас виконати цю анкету, яка є **анонімною та добровільною**. Вся зібрана інформація буде використана тільки для написання моєї роботи. Відповідь на питання позначте завжди хрестиком (X).

Дякую за співпрацю.

Lešetická Iva

1. Jaké země jste momentálně občanem? / Яке у вас громадянство?
 - a. Ukrajiny / Українське
 - b. České republiky / Чеське
 - c. České republiky a zároveň také Ukrajina / Чеське та українське
 - d. Jiné / інше

2. Jaký druh pobytu na území České Republiky máte? (*otázka není určena pro občany ČR*) Який у вас вид перебування в Чеській Республіці?
 - a) přechodný pobyt / тимчасове перебування громадянина ЄС або член сім'ї громадянина ЄС
 - b) dlouhodobé vízum / довгострокова віза
 - c) dlouhodobý pobyt / довгострокове перебування
 - d) trvalý pobyt / постійне проживання
 - e) jiné / інше

3. Kolik je Vám let? / Скільки вам років?

- a) 15-25 let / років
- b) 26-45 let / років
- c) 46-65 let / років
- d) 66- více let / більше 66 років

4. Kolik let žijete v České republice? / Скільки років ви проживаєте в Чеській Республіці?

- a) 0-5 let / років
- b) 5-10 let / років
- c) 10-15 let / років
- d) 15 a více let / більше 15 років

5. Jaké je Vaše nejvyšší dokončené vzdělání? / Яка ваша найвища досягнута освіта?

- a) základní / базова середня освіта
- b) střední vyučen/a / професійно-технічна освіта
- c) středoškolské s maturitou / повна середня освіта
- d) vysokoškolské / вища освіта

6. Proč jste si vybral/a k robytu Českou republiku? / Яка мета вашого перебування в Чеській Республіці?

- a) práce / робота
- b) studium / навчання
- c) přijel/a jsem za svou rodinou / сім'я
- d) jiné / інше

7. Jak dobře ovládáte český jazyk? / Наскільки добре ви володієте чеською мовою?

- a) velmi dobře, jako rodilý Čech / дуже добре, як рідною мовою
- b) dobře, ale s ukrajinským přízvukem / добре, але з українським акцентом
- c) špatně, ale dorozumím se / погано, але домовлюсь
- d) neumím / не володію чеською

8. Označte, jak jste spokojen s následujícími oblastmi života v Česku: / Позначте, наскільки ви задоволені сферами життя в Чехії:

Váš příjem / дохід	
Vaše bydlení / житло	
Politika v ČR / політика	
přátelé, kamarádi / друзі	
vztahy s veřejností / відносини з громадськістю	
zdraví / здоров'я	
vzdělání / освіта	
zábava, volný čas / розвага, відпочинок	
spokojenost se životem / задоволення життям	
rodinný život / сімейне життя	
pracovní příležitosti / робочі переваги	

9. Máte v úmyslu získat české občanství? *(otázka není určena pro občany ČR)* / Чи хочете ви отримати чеське громадянство?

- a) ano / так
- b) ne / ні
- c) nevím / не знаю

10. **Pokud jste občanem Ukrajiny** a chcete získat české občanství, označte, jak by se mohl změnit Váš život v následujících oblastech: / Якщо ви громадянин України і хочете отримати чеське громадянство, позначте, як може чеське громадянство змінити ваші сфери життя:

Pokud jste občanem ČR, označte, jak jste byl před získáním občanství České republiky spokojen s následujícími oblastmi života v České republice: / Якщо ви громадянин Чеської Республіки, позначте, наскільки ви були задоволені сферами життя перш ніж придбали чеське громадянство:

Váš příjem / дохід	
Vaše bydlení / житло	
Politika v ČR / політика	
přátelé, kamarádi / друзі	
vztahy s veřejností / відносини з громадськістю	
zdraví / здоров'я	
vzdělání / освіта	
zábava, volný čas / розвага, відпочинок	
spokojenost se životem / задоволення життям	
rodinný život / сімейне життя	
pracovní příležitosti / робочі переваги	

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Iva Lešetická

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Postavení, život a problémy občanů Ukrajiny s legálním pobytem na území České republiky

Rok: 2019

Počet stran textu bez příloh: 51

Celkový počet stran příloh: 4

Počet titulů českých použitých zdrojů: 38

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 4

Počet internetových zdrojů: 12

Vedoucí práce: PhDr. Eduard Entler, CSc.